

YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI

27 Mart 2019

YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU

**İSTANBUL
MİLLÎ EĞİTİM
MÜDÜRLÜĞÜ**

RAPORU HAZIRLAYANLAR

Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü

İstanbul Aydın Üniversitesi

Üsküdar Üniversitesi

27 Mart 2019

İSTANBUL

“İAÜ’nün hediyesidir. Para ile satılamaz.”

İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları

YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI
SONUÇ RAPORU

Editör: Doç. Dr. Deniz YENĞİN

Kapak ve Sayfa Tasarım: İstanbul Aydın Üniversitesi
Görsel Tasarım Koordinatörlüğü

Basım Yılı: 2019

Baskı: I

Basım Yeri: Armoni Nuans Görsel Sanatlar ve İletişim Hiz. San. ve Tic. A.Ş.

ISBN: 978 - 975 - 2438 - 70 - 5

Copyright © İstanbul Aydın Üniversitesi

Bu yapının tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzeme
izin almadan tümüyle veya kısmen yayımlanamaz.

Bu kitabın tüm hakları

İstanbul Aydın Üniversitesi'ne aittir.

DÜZENLEME KURULU ÜYELERİ

Prof. Dr. Hülya YENGİN

İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı

İnsan Odaklı İletişim Merkezi (İLİMER) Müdürü

Murat ALTINÖZ

MEB İstanbul İl Müdür Yardımcısı

Doç. Dr. Deniz YENGİN

İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Yeni Medya Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü

Dr. Öğr. Üyesi Şaha BAYGÜL ÖZPINAR

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekan Yardımcısı

Dr. Öğr. Üyesi Gül Esra ATALAY

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

Üsküdar Üniv. Stratejik Araştırma ve Geliştirme Kulübü Danışmanı

Öğr. Gör. Ayten ÇALIŞ

İstanbul Aydın Üniversitesi

Toplumsal Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdür Yardımcısı

Nihal KONCU AKHUY

Üsküdar Üniversitesi Stratejik Araştırma ve Geliştirme Kulübü Başkanı

Emil ÇAY

MEB İstanbul İl Müdürlüğü – Siber Güvenlik Koordinatörü

Turan ÇİNKILIÇ

MEB İstanbul İl Müdürlüğü – Siber Güvenlik Koordinatörü

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

SUNUŞ

KATILIMCI LİSTESİ

1. GİRİŞ

2. YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI MASA RAPORLARI

2.1. Yeni Medya ve Bağımlılık

2.2. Yeni Medya ve Etik

2.3. Yeni Medya ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi

2.4. Yeni Medya ve Eşler Arası İletişim

2.5. Yeni Medya ve Sağlık Sorunları

2.6. Sosyal Politikalar ve Hukuki İyileştirmeler

3. SONUÇ

KAYNAKÇA

EKLER

Ek1. Program Akışı

Ek2. Program Afışı

Ek3. Eylem Planı

ÖNSÖZ

Günümüz iletişim dünyası incelendiğinde iletinin farklı yerlerde dolaşmasına imkan veren yeni teknolojilerin bireyleri birer nesne haline getirdiği görülmektedir. Bu yeni teknolojiler geleneksel olandan farklı olarak kontrolsüz kullanıldığında bağımlılık ve sonrasında buna bağlı olarak hastalık yaparken aynı zamanda yaşamı kolaylaştıran birçok deneyimi de içermektedir. Bu teknolojilerin ne şekilde kullanıldığı ile bağlantılı olarak verdiği etki de değişiklik göstermektedir. Geleneksel medyada ortama bağlı olan araç yeni medyayla birlikte her an her yerde olabilme özelliği kazanmış ve bu da etkilerinin insan yaşamındaki her noktaya nüfuz edebilmesine olanak sağlamıştır.

Toplumdaki ilk öğrenme ortamı olan "aile"nin ise bu yeni teknolojilere olan tutumunun sonraki nesillerin de karakterini, yaşam biçimini, geleceğini bütünüyle değiştirdiği düşünüldüğünde, yeni medyanın etkilerinin ve yeni medyaya yaklaşım biçimlerinin aile üzerinden incelenmesi elzem noktaya ulaşmıştır. Çünkü, yeni iletişim biçimleri, toplumun her kesimini etkiliyor, bireylerin alışkanlıklarını da belirliyor, bir yaşam biçimi oluşturuyor. Toplumun temel taşı aile de yeni medyayı seviyor ve kullanıyor. Yeni medya aile yaşamının içine yerleşiyor. Yeni medyanın bu denli insan hayatına girdiği bir ortamda etkileri çok yönlü bir şekilde seyreliyor. Çoklu ortam özelliği sunan yeni medya, bireyi aynı zamanda o ortam içerisinde birtakım sorunlara da itiyor ve sonrasında önü alınamayacak bir noktaya getiriyor.

Bu kapsamda İstanbul Aydın Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle gerçekleştirilen çalıştayda yeni medyanın etkileri tartışıldı, oluşturduğu sorunlar belirlendi. Belirlenen sorunlara çözümler bulundu ve yeni medyaya bağımlılık, yeni medya ve etik, anne baba çocuk iletişiminde yeni medyanın etkisi, yeni medya ve sağlık sorunları, sosyal politikalar ve hukuki iyileştirmeler kapsamında belirlenen tüm etkilere çözüm önerileri üretildi. Bu konulardan çıkan sonuçlara göre görülmektedir ki yeni medya ve araçları verdikleri etki açısından her yaştan bireyin hayatına etki eder duruma gelmiştir. Bu etki etme sürecinde teknolojik gelişmeleri iyi anlamak ve analiz edebilmek için gerekli eğitimlerin verilmesi, bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, projelerin oluşturulması, kamu spotlarının yaygınlaştırılması ve özellikle yarının geleceği olacak gençlerin iyi bir medya okur yazarı olmasına imkan tanıyacak zeminin sağlanması konusunda her kurum, kuruluş ve bireyin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmesi büyük önem taşımaktadır. Gerçekleştirilen bu çalıştayda, teknolojik dönüşüme ayak uydurmayı ve bu süreci ivedi ve kontrollü bir şekilde yapmayı hedeflemekte ve çıkan sonuçlar doğrultusunda bir yol haritası çizmeyi ummaktayız.

Bu çalıştayda emeği geçen tüm değerli katılımcılara, akademisyenlere, görevlilere ve öğrencilere bir kez daha çok teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Hülya YENGİN

İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı

ÖNSÖZ

Dijitalleşme ve dolayısıyla da yeni medya, günümüzde dünya gündeminin en dikkat çekici konuları haline geldi. Dijital teknolojiler, başta iletişim ve medya alanı olmak üzere yaşamın her alanına nüfuz ediyor. İnsanlık yeni bir teknoloji devrimi yaşıyor ve yeni bir döneme giriyor. Bu yeni teknolojinin kullanıma girmesiyle birlikte medya alanında büyük dönüşüm yaşanıyor. Geleneksel medyadan yeni medyaya büyük bir evrilmiş söz konusu.

Radyo, televizyon, sinema, gazete gibi kitle iletişim araçları, şimdilerde artık bilgisayar tabanlı yeni teknik formatlarıyla ve yeni adlarıyla (yeni medya) işlevlerini sürdürmektedirler. Medyanın yeni formatı izleyiciyle ilişkiler açısından yeni bir döneme girmiş bulunuyor. Medya izleyicisinin yerini yeni medya kullanıcısı alıyor. Medya izleyicisi medyadan iletilen iletileri pasif konumda izlerken, yeni medya kullanıcısı sürece üretici olarak da müdahil olabiliyor; aynı zamanda diğer izleyicilerle de eş zamanlı olarak iletişime geçebiliyor. İzleyiciler arasında zamansal ve uzamsal sınırlar aşarak çeşitli düzeylerde iletişimsel veya etkileşimsel ilişkiler gelişebiliyor.

Yeni medya teknolojilerinin topluma nüfuzu bir yandan avantajlar sunarken, diğer yandan da beraberinde birtakım dezavantajları da getirmektedir. Dijital teknolojilerin, dolayısıyla da yeni medyanın bu zaman ve uzam aşırı karakteri, ona ilişkin denetim ve disiplini de zorlaştırmaktadır. Yazının, görüntünün, sesin sanal birlikteliği sayesinde yeni medya her yaştaki ve her eğitim düzeyindeki insanlarca izlenebilmektedir. Yeni medya ortamında izleyiciler ya da yeni deyimle kullanıcılar iletilerin içerisine etkin biçimde girerek medyanın hem üretim sürecindeki aktörlerle, hem de diğer kullanıcılarla aynı anda iletişime geçebilmektedirler. İşte yeni medyanın bu girift ilişki ve etkileşim ortamı bir yandan insanlar, toplumlar ve toplumların içerisindeki yapıların kaynaşması ve eşgüdümü için birtakım fırsatlar sunarken, diğer yandan da birtakım olumsuzluklara yol açabilmektedir. Bu fırsatlar ve tehditlerin ya da olumluluklar ve olumsuzlukların en çok gözlendiği alanlardan biri de ailedir. Yeni medya aracılığıyla bir yandan aile bireyleri zamansal ve uzamsal bariyerlere takılmaksızın birbirleriyle çok daha yakınlaşabilmekte, ama diğer yandan da yeni medyanın bireyi, yalnız birey olarak içine çekme ve orada tutma özelliği nedeniyle aile bireyleri arasındaki mesafeler daha da açılabilir.

Üsküdar Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünün işbirliğinde gerçekleştirilen Yeni Medya ve Aile Çalıştayı'nda, yeni medya ve aile ilişkisi kapsamlı biçimde masaya yatırıldı, olumluluk ve olumsuzluklarıyla ele alındı. Çalıştaydan çıkan sonuçlara göre dijitalleşmeyle birlikte gelişen yeni medya, günümüzün ve geleceğin olmazsa olmazı niteliğindedir. Toplum olarak, bu toplumdaki aileler olarak yeni medyayla hazırlıksız olarak karşılaştık. Bu da dengemizi bozdu. Ancak bu dengesizlik durumunun giderilmesi ve denge durumuna geçilmesi için daha fazla

zaman yitirilmeden birtakım önlemlerin alınması, uygun koşulların oluşturulması ivedilikle gereklidir. Sorun var, ancak sorunun çözümü hayatımıza yeni giren unsuru yok saymak ya da ondan uzak durmak değil, tam tersine üzerine gitmek, onu doğru ve yerinde kullanmanın koşullarını oluşturmaktır. Normal koşullarda bilimin de ışığında toplumsal dinamizm teknolojik dinamizmin önünde olmalıdır. Ama bazen toplumlar yeterince öngörülü olamayabiliyorlar. Bu nedenle de teknolojik dinamizmin ivmesi toplumsal dinamizmin ivmesinden daha önde olabiliyor. Şu an ülke olarak yeni medya karşısında yaşanan da budur aslında. Teknolojik gelişmeler, özellikle de dijital teknolojik gelişmeler toplumsal gelişme hızının üzerinde seyredince bir anda toplum olarak ne yapacağımızı bilemedik ve bir panik durumu yaşıyoruz. Ama bir an önce bu şaşkınlığı, paniği bir yana bırakıp bu yeni teknolojik gelişmeye uygun toplumsal koşulların oluşturulması için harekete geçmek gerekiyor. Bunun yolu ise öncelikle eğitimden geçiyor. Gerek örgün eğitim, gerekse de yaygın eğitim kurumlarında dijital teknolojinin, dolayısıyla da yeni medyanın kullanımı konusunda çocuktan ergene, gençten yetişkine, her yaş düzeyindeki kişilere gerekli eğitimin verilmesi için uygun programların hazırlanıp uygulamaya konulması gerekmektedir. Bunun için de bir yandan Milli Eğitim Bakanlığının, üniversitelerin, sivil toplum kuruluşlarının vb. ilgili tüm kurum ve kuruluşların işbirliği yapması önem taşımaktadır. Ama eğitim tek başına yetmez; yanı sıra bu yeni teknolojilerin uygun kullanımı için gerekli hukuksal düzenlemelerin de yapılmasına gerek bulunmaktadır. Yasakçı değil, ama düzenleyici hukuksal kurallara ivedilikle gerek bulunmaktadır. Sonuç olarak dijital teknolojilerin ve yeni medyanın insan ve toplum için fırsata ve faydaya dönüşmesi için toplumda gerekli duyarlılığın oluşturulması yönünde çalışmaların hızlandırılarak yaygınlaştırılması büyük önem taşımaktadır. Üsküdar Üniversitesi, İstanbul Aydın Üniversitesi ve İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü olarak bizler de Yeni Medya ve Aile Çalıştayı ile bu sürece katkı sunmayı amaçlamaktayız.

Toplantının gerçekleşmesi için startı veren değerli meslektaşlarım Doç. Dr. Deniz Yengin (İstanbul Aydın Üniversitesi), Dr. Öğr. Üyesi Gül Esra Atalay (Üsküdar Üniversitesi), Ayten Çalış (İstanbul Aydın Üniversitesi)'a öncelikle teşekkür etmek istiyorum. İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün sürece dâhil olmasını sağlayan İstanbul İl Milli Eğitim Müdür Yardımcısı Sayın Murat Altınöz'e, çalıştaya katılarak bize katkı veren İstanbul İl Milli Eğitim Müdürü Sayın Levent Yazıcı'ya burada teşekkürlerimi sunuyorum. İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Hülya Yengin'e destekleri için teşekkür ediyorum. Etkinliğin üniversitemizde gerçekleşmesi sürecindeki her tür organizasyon desteği için Dekan Yardımcımız Dr. Öğr. Üyesi Şaha Özpınar'a teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Etkinliğe konuşmacı olarak destek veren Yeni Medya ve Gazetecilik Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Süleyman İrvan'a, Dr. Öğr. Üyesi Özge Uğurlu Akbaş'a, Dr. Öğr. Üyesi Cem Tutar'a, Dr. Öğr. Üyesi Aylin Tutgun Ünal'a, Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım Kesgin'e ve Yeni Medya Aile Çalıştayı'nın tüm katılımcılarına çok teşekkürler. Etkinliğin gerçekleşmesi esnasındaki lojistik desteğinden ötürü Kazım Paşıklı'ya ve ekibine, Bilgi İşlem Birimimizden Bahattin ve Umur'a, Fakülte Sekreterimiz Ayşe Gül Okkırın'a, haber ve fotoğraf desteği için Araştırma Görevlimiz Atilla Erdemir'e ve Haber

Üsküdar ekibinden Nilay ve Burak’a da sonsuz teşekkürler. Ama burada en büyük teşekkürü hiç kuşkusuz Rektörlük Yönetimimize ve özellikle de Sayın Rektörümüz Prof. Dr. Nevzat Tarhan’a göndermek istiyorum. Destekleri bizler için çok değerli ve çok önemli. Bu tür kapsamlı ve önemli organizasyonlar hiç kuşkusuz bir ekip işidir. Emeği geçen tüm takım arkadaşlarıma da bu vesileyle bir kez daha teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR

Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı

SUNUŞ

Yeni medya kavramının sosyal ve kültürel hayattaki etkilerini izlemek ve değerlendirmek amacıyla düzenlenen Yeni Medya ve Aile Çalıştayı'nın Bakanlığımız 2023 Eğitim Vizyonu'nda çok net belirtildiği gibi okul, çocuk, öğrenci ve ailenin bütünleşmesi açısından çok önemlidir.

Üniversitelerin çoklu katalizör görevi gördüğü bu çalışmaların İstanbul'da yoğun bir şekilde devam ettiğini takip ediyoruz. Bu çerçevede yeni medyanın, çocuğa farklı/özel etkilerini, bütün kurumların birlikte, eşzamanlı görmesi çok önemlidir. Bu sürecin gelişiminde birlikte değerlendirmeler yapmak, önümüze özellikle yeni yol haritaları çıkarmak için bizler de bu çalışmaların içinde olacağız. Akademik çevrelerce üretilen yeni bilginin, yön verecek uygulamaların ancak buna inanmış, emek verecek insanlarla mümkün olabileceğine inanıyorum.

Buradan çıkacak çalışmaları yol haritası yapacağız. Burada elde edilecek sonuçların yeni medya ve aileye yansımalarının mutlaka kendi stratejik çalışmalarımızda yer almasına gayret edeceğiz. Bu birlikteliği uygulama boyutlarında da ele alacağız.

Çalıştayı gerçekleştirmesinde rol oynayan Üsküdar Üniversitesi ve İstanbul Aydın Üniversitesinin değerli akademisyenlerine emeği geçen meslektaşlarıma ve tüm katılımcılara teşekkür eder, sonuçların hayırlı olmasını dilerim.

Levent Yazıcı
İl Milli Eğitim Müdürü

Yeni Medya ve Aile Çalıştayı Katılımcıları

Prof. Dr. Hülya YENGİN (İstanbul Aydın Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı)

Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR (Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı)

Prof. Dr. Nevzat TARHAN (Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü)

Levent YAZICI (İl Milli Eğitim Müdürü)

KATILIMCI LİSTESİ

Prof. Dr. Ali BÜYÜKASLAN

(Medipol Üniversitesi)

Prof. Dr. Cebrail KISA

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Prof. Dr. Cem Sefa SÜTÇÜ

(Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Emel Şerife AKÇA

(Kocaeli Üniversitesi)

Prof. Dr. Emine Nilüfer PEMBEÇİOĞLU

(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Hülya YENGİN

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Prof. Dr. Mustafa Tunaya KALKAN

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Prof. Dr. Nazife GÜNGÖR

(Üsküdar Üniversitesi)

Prof. Dr. Nilgün SARP

(İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Prof. Dr. Nilüfer TİMİŞİ NALÇAOĞLU

(İstanbul Üniversitesi)

Prof. Dr. Ömer ÖZYILMAZ

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Prof. Dr. Süleyman İRVAN

(Üsküdar Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet DOLUNAY

(Yıldız Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Ali Murat KIRIK
(Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. And ALGÜL
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Doç. Dr. Berrin KALSIN
(Medipol Üniversitesi)

Doç. Dr. Çiğdem AYTEKİN
(Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Deniz YENGİN
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Doç. Dr. Emel SARI GÖKTEN
(NP İstanbul Beyin Hastanesi)

Doç. Dr. Gülsün Ayhan AYGÖRMEZ UĞURLUBAY
(Üsküdar Üniversitesi)

Doç. Dr. Müge DEMİR AYRAL
(Medipol Üniversitesi)

Doç. Dr. Nilgün TOSUN
(Trakya Üniversitesi)

Doç. Dr. Onur NOYAN
(NP İstanbul Beyin Hastanesi)

Doç. Dr. Okan ORMANLI
(İstanbul Kültür Üniversitesi)

Doç. Dr. Şeyda AKYOL
(Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Tolga GÜVEN
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Doç. Dr. Tolga KARA
(Marmara Üniversitesi)

Doç. Dr. Serhat ÖZEKES

(Üsküdar Üniversitesi)

Dr. Figen ÜZER

(İstanbul Valiliği ve İl Sağlık Müdürlüğü – Psikolog)

Dr. Nebiye KONUK

(İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Abdülkadir YELER

(İstanbul Medeniyet Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Adnan Veyssel ERTEMEL

(İstanbul Ticaret Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ahu SOYOCAK

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Alper DEĞERLİ

(Beykent Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Aylin TUTGUN ÜNAL

(Üsküdar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ayten ÖVÜR

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Cem TUTAR

(Üsküdar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Deniz AKBULUT

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Deniz AKÇAY

(İstanbul Gelişim Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Esra ERCAN BİLGİÇ

(İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gonca YILDIRIM

(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gökmen Hakan KARADAĞ
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hicran Özlem ILGIN
(Çanakkale 18 Mart Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Korhan MAVNACIOĞLU
(Medipol Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Gül Esra ATALAY
(Üsküdar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nihal KOCABAY ŞENER
(İstanbul Ticaret Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Nur Emine KOÇ
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Övünç MERİÇ
(İstanbul Şehir Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Özge UĞURLU
(Üsküdar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Sinan AŞÇI
(Bahçeşehir Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Şahide Güliz KOLBURAN
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Tırşe ERBAYSAL FİLİBELİ
(Bahçeşehir Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Tuğçe ÇEVİK
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Yıldırım KESGİN
(Üsküdar Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Zekai GENÇ
(Üsküdar Üniversitesi)

Arş. Gör. İrem YENİCELER
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Arş. Gör. Tamer BAYRAK
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Ahmet YILMAZ
(Nİstanbul Beyin Hastanesi AMATEM Kliniği)

Aslıhan AKDOĞAN
(Milli Eğitim Bakanlığı)

Aysel SÜS
(İnkılap İlkokulu Rehber Öğretmen)

Aysun KABASAKAL
(Milli Eğitim Bakanlığı)

Ayten ÇALIŞ
(İstanbul Aydın Üniversitesi)

Beria TOPTAŞ
(Milli Eğitim Bakanlığı)

Burak AYDIN
(Milli Eğitim Bakanlığı)

Cansu AYDEMİR
(Medya Okuryazarlığı Derneği)

Cemile AYTEMUR
(Hasan Tahsin İlkokulu Rehber Öğretmen)

Emil ÇAY
(MEB İstanbul İl Müdürlüğü – Siber Güvenlik Koordinatörlüğü)

Erol Sercan YARALI
(Sosyal Medya Uzmanı)

Eyüp SARI
(Psikolojik Danışman)

Faruk YAKARYILMAZ

(Üsküdar Belediyesi Bilgi İşlem Müdürü)

Gökhan KARAKAŞ

(Milliyet Gazetesi)

Hacer ERCAN

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Hediye Gökçe KAYA

(Milli Eğitim Bakanlığı)

İshak Metin YILDIZ

(Milli Eğitim Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü)

Mert İNAN

(Basın)

Murat ALTINÖZ

(İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Nilgöl ÇELİK

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Nilgün GÜLER

(İstanbul Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü Uzmanı)

Nuray ÖZ BOSTANOĞLU

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Onur BAYGINER

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Ömer Kahraman KURTOĞLU

(Bilişim Hukuku Uzmanı)

Ömer TÜRKOĞLU

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Said ERCAN

(USMED)

Salih UYAN

(İhlas Koleji)

Samed AYDIN

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Serap DUYGULU

(Psikolog)

Sercan ÇALBAK

(Sosyal Medya Uzmanı)

Sibel ÖZAYDIN

(Milli Eğitim Bakanlığı)

Sümeyra Güler ÖZSOY

(Psikolojik Danışman)

Şehadet EKMEN

(Nöropsikolog)

Turan ÇİNKİLİÇ

(MEB İstanbul İl Müdürlüğü – Siber Güvenlik Koordinatörü)

Ümit SANLAV

(USMED)

Zeynep Gözdenur DURAKER

(Milli Eğitim Bakanlığı)

1. GİRİŞ

İletişim sürecinin temel bileşenleri olan “kaynak, hedef, ileti ve kanal”dan herhangi birinin yaşadığı değişim diğerlerine de etki etmektedir. Burada kanal olarak ifade edilen oluk, araç, ortam, iletişim ortamı, medyanın teknolojik gelişimi en belirleyici olandır. İşte bu noktada iletişim süreci sürekli olarak medyadaki teknolojik yeniliklerin ışığında toplumsal iletişimi belirlemektedir. Toplumsal iletişim süreci de çarpan etkisiyle diğer bütün paydaşları etkilemektedir. Bu etkinin incelenmesi günümüz iletişim ortamlarında önemli bir nokta haline gelmiştir. Bu kapsamda yeni medya kavramının sosyal ve kültürel hayattaki etkilerini tartışmak ve değerlendirmek amacıyla İstanbul Aydın Üniversitesi, Üsküdar Üniversitesi ve Millî Eğitim Bakanlığı İstanbul İl Müdürlüğü ortaklığı ile Yeni Medya ve Aile Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Bu çalıştay; iletişim, tıp, adli bilimler, psikiyatri, çocuk gelişimi, psikoloji ve sosyoloji gibi farklı alanlarda çalışan uzmanlar bir araya getirerek konu ile ilgili sağlıklı veri oluşturulması amacıyla düzenlenmiştir. Bu noktada güncel durum tespitlerinin belirlenmesi ve buna bağlı olarak tespitlere karşılık gelecek iyileştirme önerilerinin tartışılması ve değerlendirilmesi için “*Yeni Medya ve Bağımlılık, Yeni Medya ve Etik, Yeni Medya ve Ebeveyn-Çocuk İlişkisi, Yeni Medya ve Eşler Arası İletişim, Yeni Medya ve Sağlık Sorunları, Sosyal Politikalar ve Hukuki İyileştirmeler*” olmak üzere altı ana konu başlığı belirlenmiştir. Belirlenen konu başlıkları çerçevesinde yapılacak olan aksiyonlar da bugünü anlamak ve gelecekteki olması muhtemel sorunların önünü almak amacıyla oldukça etkili olmaktadır.

Literatür

Yeni Medya ve Aile Çalıştayı’nın tartışılan altı ana konusu için literatür taraması yapılmıştır. Bu konularla ilgili terminolojik yaklaşımlar ve buna bağlı araştırma ve incelemeler değerlendirilerek aktarılmaktadır. Bu bağlamda etik, bağımlılık, ebeveyn-çocuk, eşler arası iletişim, sağlık sorunları ve sosyal politikalar konularında literatür taraması gerçekleştirilmiştir.

Etik erdemin felsefi incelenmesidir. Etik sözcüğünün, köken ve anlamında “töre” ve “gelenek” dikkat çekici bir belirginlik göstermektedir. “Kelime kökü (ethos) ‘töre’, ‘gelenek’ anlamına geldiğinden törebilim de denilmektedir” (Tevrüz 2007’den akt. Gürel 2009: 176). Etik, toplumda bir arada yaşayabilmek için insanlara yol gösteren ahlak normlarını içermektedir. O halde etik “ahlaki açıdan kabul edilebilir bireysel, kurumsal ve toplumsal değerlerin tanımlanması ve bu değerlerin insan davranışını değerlendirmenin temel kistası olarak kullanılması” (Demir 2006: 25) olarak ifade edilebilir. “*Etik, ahlaki açıdan kabul edilen bireysel, kurumsal ve toplumsal değerlerin tanımlanması ve bu değerlerin insan davranışlarının değerlendirilmesinde temel ölçü olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir*” (Seib ve Fitzpatrick 1997’den akt. Erol 2009: 36). Etik araştırma alanına verilen isimdir; ahlaklılık veya erdem ise araştırmanın nesnesinin/

konusunun ismidir. Etik kelimesi köken olarak Eski Yunan’a kadar gider. Etik kavramı Yunanca, karakter ve davranış anlamına gelen “etos” sözcüğünden türetilmiştir. Ahlakî, ahlakla ilgili olarak tanımlanır. Fakat ahlak ve etik arasında fark bulunmaktadır (Çavdar 2009: 163). Etik, evrensel kabul gören kurallardır (www.meb.gov.tr). Erdem belli bir yer ve zamanda belli bir grupta, cemaatte veya toplumda kabul edilebilir davranış kodlarıdır. Birbiriyle ilişkili birkaç kod türü vardır: (a) Yasal: Yasal kodlar belli bir grupta minimum kabul edilebilir davranışı temsil ederler. (b) Ahlak/erdemkodları: Bu kodlar daha geniş davranışsal kontrol akımlarıdır. Toplum genellikle bu kodların ihlaline karşı, bir yasanın ihlalindekinden daha toleranslıdır. (c) Görgü kodları: Toplumun çok daha geniş davranışsal beklentilerini temsil eden kodlardır (örneğin kibarlık, centilmenlik gibi). Tüm bu kodlar toplumda insanların davranışlarını kontrol etmek için vardır.

Medya Okuryazarlığı çeşitli biçimlerde mesajlara ulaşma, analiz etme, değerlendirme ve iletme yeteneğidir (Aufderheide, 1993). Medya okuryazarlığı ile ilgili olarak mutabakat aranan tek husus tanımlama değildir. Bununla birlikte herkesçe kabul edilmiş ve tüm yaklaşımlara uygulanan bazı temel ilkeler vardır. Thoman (2003) bu ilkeleri şöyle ifade etmiştir:

- Tüm medya mesajları yapılandırılmıştır.
- Yapılandırılan medya mesajları kendi kuralları olan yaratıcı bir dil kullanır.
- Farklı kişiler aynı medya mesajını başka türlü tecrübe edebilirler.
- Medya esasen kazanç amaçlayan bir iştir.
- Medyanın içine değerler ve bakış açıları yerleştirilmiştir.

Medya okuryazarlığının 1970’lerde çalışma alanı olarak ortaya çıktığı görülmektedir (Pekman, 2006; Topuz, 2011). Medya okuryazarlığında izleyici pasif izleyici olmaktan kurtularak medya okuru hatta içerik üretebilmesi sebebiyle de yazar olarak ifade edilmektedir. Bu kapsamda medya okuryazarlığı, farklı biçimlerdeki mesajlara erişim, çözümleme, değerlendirme ve iletme yeteneği olarak tanımlanır (Hobbs, 2004: 122). Medya üzerinden sunulan fotoğraf, görüntü, yazı (gazete, dergi yazı türleri), film (sinema yapımları, çizgi film, reklam filmi, tanıtım filmi, vd.) ikonlar gibi çok çeşitli form ve formatlardaki medya mesajları (materyaller) medya okur yazarlığı eğitiminin temelini oluşturmaktadır (Büyükbaykal, 2019: 68). Farklı çalışmalarda, medya okuryazarlığı çeşitli iletilerdeki içeriğe erişim sağlama, analiz edebilme, değerlendirebilme ve bu şekilde iletişim kurabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Aufderheide, 1992; Taşkıran, 2007: 7; Koltay, 2011: 212). Medya okuryazarlığı, 2000’li yıllarda öncelikle beş pilot okulda daha sonra da ülkenin tamamında seçmeli ders olarak 6, 7 ve 8. Sınıflarda okutulmaya başlanmıştır. Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) 2004 yılında, medya

okuryazarlığının ders olarak müfredata dahil edilmesi gerektiği fikrini ortaya atmıştır. 2006 yılında RTÜK ile Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu arasında imzalanan protokol sonucunda medya okuryazarlığı müfredata eklenmiştir. Ancak dersi veren öğretmenlerin iletişim fakültelerinden mezun olmamaları, derse yönelik hizmet içi eğitimin yetersiz kalması, dersle ilgili uygulamalar yapmak noktasında okulların yeterli donanımının bulunmaması gibi olumsuzlar nedeniyle sorunlar yaşanmıştır (Hasdemir, 2012: 30, 31). Medya araçları, geleneksel medyadan yeni medya giderek çeşitlenirken, medya okuryazarlığının kapsamı ve hedef kitlesi giderek genişlemektedir. Medya okuryazarlığının, yalnızca, formel eğitim alan gruplarla sınırlanmaması, toplumun farklı kesimlerinin de medya okuryazarlığı eğitimine dahil edilmesi anlayışı giderek hakim olmaktadır. UNESCO'nun "Herkes İçin İletişim" programını hatırlatan, "Herkes İçin Medya Okuryazarlığı" başlığı altındaki bu çalışmalara yakın dönemden bir örnek olarak, 2010 yılının sonunda Brüksel'de yapılan konferans verilebilir. "Yaşam boyu iletişim eğitimi" şiarıyla, bu eğitimde görev alan aktörleri bir araya getirmeyi amaçlayan konferans, çalışmalarını, 18 Ocak 2011 tarihli, "Yaşam Boyu İletişim Eğitimi İçin Brüksel Bildirgesi" ile sonuçlandırmıştır. (<http://www.declarationdebruxelles.be>). Günümüz çocukları için internet bağlantısının olup olmaması neredeyse Maslow'un ihtiyaçlar piramidindeki ilk aşamaya denk düşmektedir. Çocuklar, uyku saatleri dışında her an internetle temas halindedirler. Bu sebeple medya okuryazarlığı hem bir ihtiyaç hem de zorunluluktur. Ayrıca medyanın olumsuz etkileri, medyada çocukların çoğunlukla mağdur olarak temsil edilmesi, tamamıyla yetişkin ürünü olan medyaya, çocuk bakış açısının yerleşebilmesi için öncelikle yetişkinler tarafından medya okuryazarlığının ne denli önemli olduğunun farkına varılması gerekmektedir (İnal, 2012: 18, 19). Medya okuryazarlığı dünyada da farklı gelişim seviyeleri göstermiştir. "Özellikle Avrupa ülkeleri ve Amerika bu konuda gelişme gösterirken örneğin Latin Amerika ülkelerinde bu alanda fazla bir gelişmeye rastlanılmamaktadır" (Büyükbaykal, 2019:86)

Yeni medya ebeveyn-çocuk ilişkisi de gelişen teknolojilerle birlikte farklı bir boyuta ulaşmıştır. Yeni teknolojilerin ortaya çıkması, var olan araçların kendilerini güncellemesi sonucunda ortaya çıkan dijital kültür toplumdaki her bireyi etkiler dereceye gelmiştir. Öyle ki kuşaklara dijital yerli, dijital melez ve dijital göçmen şeklinde yeni tanımlamalar da yüklenmiştir. Bu dijital kültür içine doğan ve dijital yerli ebeveynleri tarafından büyütülen çocuklar ve ailelerin incelenmesi de önemli bir konu haline gelmiştir. "*Dijital teknolojiler, çocukların yaşamlarının erken dönemlerinde yaşamsal sonuçlar olarak yer buldukları kadar, yaşamlarının kalan dönemleri için önemli bir potansiyel taşımaktadır. Dijital teknolojiler, çocukların bugünkü yaşamlarının ve potansiyel olarak gelecekteki yaşamlarının belirlenmesinde önemli roller oynamaktadır*" (Odabaşı, 2017:4). Son yıllarda illegal ve yasadışı içeriklerin artmasıyla İnternet'te özellikle çocukların korunması önemli bir sorun haline gelmiştir (Lievens, Dumortier ve Ryan, akt. Aslan ve Karakuş, 2017:139).

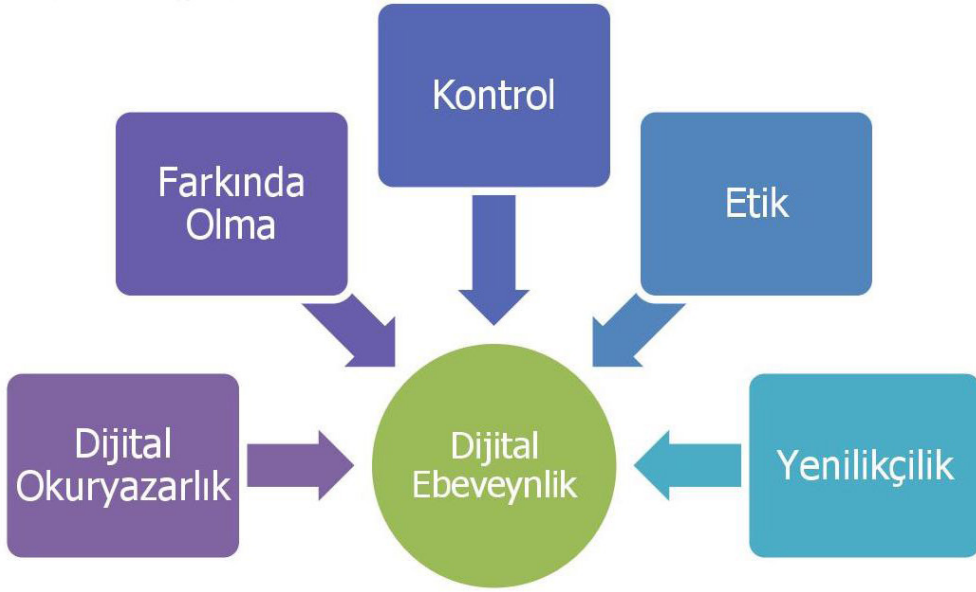
Günümüzde ise çocukların kullanıcı olarak internet sahipliği giderek artmaktadır. Üre-tüketici çocuk yeni teknolojiyi kullanabilecek bilgi ve beceriye sahiptir. Hatta bu beceri bir önceki jenerasyonu ifade eden ebeveynin yeterliliğinden daha fazladır. (Kandemir, 2019:107) Dijital iletişim teknolojisinde üre-tüketici çocuğun "televizyonu" değişmiştir. Bu yeni gelişmiş televizyon modeli içerik üretebilen çocuk için çok daha çekicidir. Dijital benlik taşıyan üre-tüketici çocuk sanal parkta oyun oynamaktan hoşlanmaktadır (Kandemir, 2019:109). Kandemir'e göre başta ailelerin ve sonrasında içerik üreten kişilerin eleştirel medya okuryazarlıklarının yanı sıra dijital okur yazarlık bilinci geliştirmeleri çocukları doğru yönlendirmek ve zararlı içeriklerden uzaklaştırmak adına önemlidir (Kandemir, 2019:214).

Toplumun en küçük öğrenme birimi olarak kabul edilen ailenin çocuklarına olan yaklaşımları da bu teknolojilerin etkisinin miktarını belirleyen önemli bir olgudur. UNICEF'in "Dünya Çocuklarının Durumu 2017" araştırmasında seçilen çocuklara internette onları en çok neyin rahatsız ettiği sorulmuş ve şu cevaplar alınmıştır;

Tablo 1: UNICEF "Dünya Çocuklarının Durumu 2018" Araştırması

"Ülkemizde yapılan bir çalışmada ise çocukların %31'inin hafta içi televizyon karşısında en az 4 saatini geçirdiği, bu oranın hafta sonları %71,7'ye çıktığı bildirilmiştir" (Tuncer ve Yalçın, akt. Mustafaoglu, Zirek v.d, 2018:4)

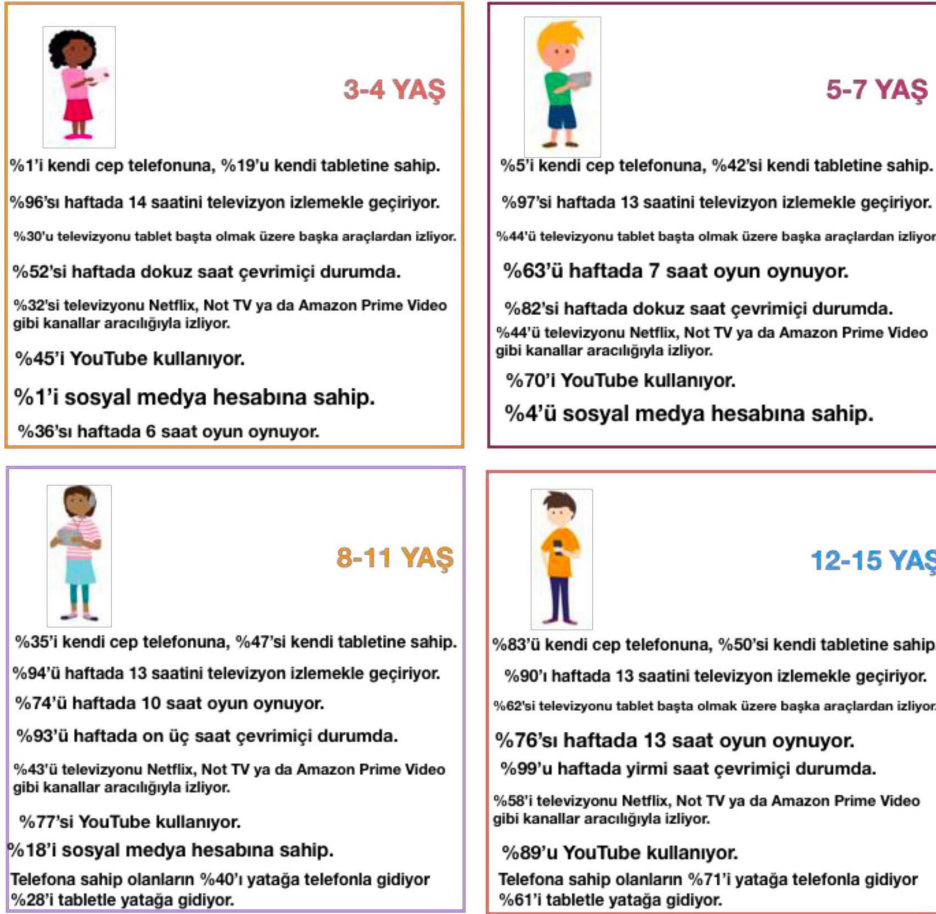

Tablo 2: Dijital Ebeveyne Ait Roller (Yurdakul, Dönmez v.d, 2013:888)

Park (2011) yaptığı çalışmada dijital okuryazarlığın üç boyutunu araştırmıştır. Bunlar İnternet'in teknik açı ile bilinirliği, yaygın geleneksel uygulamaların farkındalığı ve yeni gizlilik politikalarının bilinirliğidir (Yurdakul, Dönmez v.d, 2013:889).

Güvenli İnternet kullanımı konusunda İnternet ve bilgisayar sektörünün önde gelen kuruluşlarından biri olan Microsoft da çocuklara güvenli bir İnternet ortamı sunmak adına bazı uygulamalar geliştirilmiştir. Bunlar şu şekilde özetlenebilir (Çubukçu ve Bayzan, 2013:158).

- İnternet kullanımı konusunda eğitici ve rehberlik edici materyaller üretme,
- İnternetteki olası ihlalleri ihbar edecek güçlü bir ihbar mekanizması geliştirme,
- Devletler, özel sektör ve kolluk kuvvetleriyle koordineli bir şekilde çalışma

Tablo 3: Çocukların Yaşlarına Oranla Teknoloji Kullanımları

(Kaynak: <https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research/childrens/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2018>, E.T: 01:06:2019)

Bağımlılık kavramı, Antik Roma'da kölelik cezası almakla aynı anlama gelmekteydi. Borcu olan birinin borcunu ödeyememesi sonucunda köleliğe mahkum edilip bağımlı kalma durumu günümüzde değişiklik göstermiş ve bir şeyi çok kullanma, onsuz yapamama şeklinde tanımlanmaya başlamıştır. Bağımlılık ilerledikçe onun hakkında düşünmeye, tanımlamaya ve önlemlerini almaya yönelik kanallar hızla artar duruma gelmiştir. Bağımlılık WHO'ya göre, bireylerin, kendilerinin ruhsal ve bedensel sağlığına ya da sosyal yaşamına zarar vermesine karşın, belirli bir davranışı yinelemeye yönelik kontrol edilemez bir istek haline gelme durumu olarak tanımlanmaktadır (WHO,

2016). Bağımlılığın, bilimsel araştırmalarla birlikte hem beyni hem de davranışı etkilediği belirlenmiştir. Buna rağmen günümüzde pek çok kişi bağımlılığın boyutlarının ne derecede olduğunu bilemeyecek durumdadır. Bağımlılığın kullanımında maddeye bağlanma derecesine göre türleri bulunmaktadır. Bunlar; psikolojik bağlanma, fiziksel bağlanma, iptila derecesinde bağlanma, yoksunluk belirtileridir (Tarhan ve Nurmedov, 2017, s.40).

Gittikçe artan sosyal medya kullanımı, bağımlılığı tetikleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. *"Sosyal medya toplumsal bir alışkanlık haline almıştır. Her yaştan dünya vatandaşının içinde yer aldığı sosyal medya; bireylerin ihtiyaç ve temel ilgi alanlarına göre kullanılmaktadır. Sanayi devrimi sonrası teknolojinin araçtan amaca dönüşmesinde büyük rol oynayan teknik, insan kontrolünde bu faaliyetini gerçekleştirmektedir. Ancak insan üretimi olan teknoloji her zaman olduğu gibi beraberinde bağımlılık sorunlarını da getirmektedir"* (Yengin, 2019: 138) "Teens Technology and Friendship" isimli güncel bir çalışmaya göre sosyal medya kullanıcısı olan 13-19 yaş arası gençlerin %24'ünün neredeyse sürekli çevrimiçi olduğu görülmektedir. (Lenhart ve ark, 2015). Türkiye'de ise evlerin %96.8'inde cep telefonu veya akıllı telefon, %80.7'sinde internet erişimi bulunmaktadır. Sosyal medya kullanıcısı olan 13-19 yaş arası gençlerin %24'ünün neredeyse sürekli çevrimiçi olduğu görülmektedir (Şakiroğlu ve Akyol, 2018, s.23).

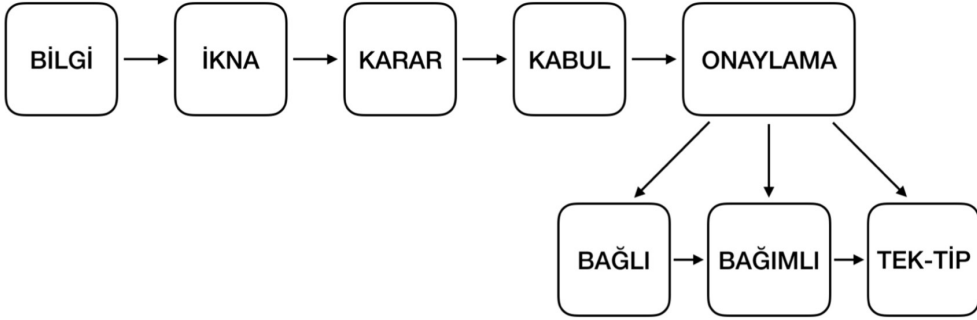

Tablo 4: 2019 Ocak ayı Sosyal Medya ve Kullanıcı İstatistikleri

(Kaynak: <https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates> , E.T: 09.04.2019)

Artan teknolojiler artan bağımlılık durumlarını da getirdiği gibi bağımlılığa yeni eklemler de yapmıştır. Bunlardan biri olan nomofobi, cep telefonundan uzak kalmaya dair duyulan bir korkudur ve birey sürekli olarak cep telefonunu yanında ister duruma gelmektedir. Türkiye'de ilk kez nomofobi ölçeği kullanılarak gençlere sorular sorulmuş ve bunun sonucunda genç yetişkinlerin %42.6'sında nomofobi rahatsızlığı bulunduğu ve en büyük korkularının iletişim yapamamak ve bilgiye erişememek olduğu gösterilmiştir (Erdem, Türen, Kalkın, 2017). Young, internet bağımlılığı için birtakım tanı ölçütleri önermiştir. Bu öneriler arasında internetle aşırı zihinsel uğraş, giderek

daha fazla internet kullanma duygusu, internet kullanımını kontrol etme konusundaki girişimlerin başarısız kalması, internet durumunun kesilmesi durumunda artan huzursuzluk, interneti problemlerden kaçmak için kullanma yer almaktadır (Young, 1999).

Tablo 5: Teknolojik Bağımlılık Süreci (Yengin, 2019:141)

Yeşilay, teknoloji bağımlılığını kişinin bağımlısı olduğu teknolojik ürüne ulaşamadığında yoksunluk yaşadığı bir durum olarak tanımlamakta ve özellikle çocuklarda bu durumun önüne geçilmesi adına teknoloji kullanım sürelerini belirlemektedir.

Tablo 6: Yeşilay'ın Çocuk ve Gençlerde Bağımlılığı Önleme Üzerine Tablosu

(Kaynak: <https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği>, E.T: 09.04.2019)

Dijital bağımlı olma durumu kimyasal olmayan bir bağımlılıktır ve eksik hissetme duygusuyla birlikte ortaya çıkan davranışsal teknoloji bağımlılığıdır. Bağımlı nesil; İnternet dışında sosyal bir yaşamı olmayan, mobil cihazlardan uzak kalındığında kendisini yalnız, başkalaşmış veya asosyal hisseden, telefonda oluşan ya da gelişen her türlü uygulamayı yakından takibe alan ve oluşan her türlü mobil yenilikten haberdar olmak isteyen, arkadaşlarıyla sosyal medya üzerinden görüşme sağlayan ve kendisine sosyal medyada yeni bir kimlik oluşturan kimselerdir (Yengin, 2019: 142). Griffiths (2005), aşırı oyun oynamanın dijital oyun bağımlılığına yol açtığını, Lemmens ve ark. (2009) dijital oyun bağımlılığını, insanın yaşantısında sosyal ve duygusal olarak problemlere yol açan, günlük yaşantılarında yapılması gerekenleri aksatarak aşırı ve kontrol edilemeyen kullanım olarak tanımlamaktadır.

İnsan hayatını kolaylaştıran ancak aşırı kullanıldığı takdirde bağımlılık yaratan bu teknolojileri kullanırken bireylerin bilinçli olmaları oldukça önemli bir hal almıştır. Çocukların ileriki yaşamlarında sahip olacağı bağımlılığı engellenmek ve yeni bağımlılık türlerini ortadan kaldırmak için gerekli önlemlerin erken dönemde alınması da oldukça önemlidir. Teknoloji kültürüne sahip, bilinçli medya okuryazarı olan birey bağımlılık yaratan durumları bilerek buna uygun bir yol çizebilmekte ve bu sayede gelecek kuşakları da kendi bilgileri doğrultusunda eğitebilme olanağı taşımaktadır. Bu kapsamda medyayı okumak ve anlamak, zararlı etkilerinden korunmak adına elzem bir noktaya gelmiştir.

Sağlık sorunları da bireylerin yeni medyayı kullanma alışkanlıkları doğrultusunda farklılaşmıştır. Yeni medyayı kullanım şekillerinin farklılık göstermesi kullanım sonucunda bireylerde oluşan etkileri de değiştirmektedir. Bu noktada bu kullanımın hem var olan sağlık problemlerini ileri seviyeye taşıdığı hem de yeni sağlık sorunları ortaya çıkardığı görülmektedir. Yoğun bir şekilde kullanıldığında bireylerde fiziksel ve ruhsal birtakım sağlık sorunlarına sebep olan bu uygulamalar tedavi edilmesi gereken bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. *"Bu aşırı kullanım da fiziki, sosyal ve psikolojik anlamda olumsuz birtakım sonuçlara yol açmaktadır. Bu sonuçlar bir süredir "teknoloji bağımlılığı", "internet bağımlılığı", "oyun bağımlılığı", "dijital rahatsızlıklar", "dijital davranış bozuklukları", "patolojik internet kullanımı" gibi terimlerle ele alınmakta ve dijital çağın hastalıklarına verilen isimlere sürekli bir yenisi eklenmektedir"* (Karadağ, 2019:2) Dijital dünyadaki teknolojilerin yenilenmesi, sanal gerçeklik uygulamalarının ortaya çıkışı da bireylerde kullanılan araçlara bağlı olarak bir sorun ortaya çıkarmıştır. *"Sanal gerçeklik uygulamaları eğitimden tıbbı , sanayiden bilimsel araştırmalara, eğlence sektöründen video oyun pazarına kadar teknolojik dünyanın her alanına nüfuz etmektedir. Dolayısıyla sanal ortam hastalığı sanal ortam teknolojisinin ilerlemesini etkileyebilecek en önemli sağlık ve güvenlik sorunlarından biridir (Algül v.d,2018:115)".* Sanal ortamlarda yaşanan rahatsızlıklar bireylere hem fizyolojik hem de psikolojik anlamda etki etmekte, bireyler bu hastalığın ilerlemesi durumunda tedavi edilmesi gereken bir hal almaktadırlar. *"Sanal ortamlara maruz kalmaktan kaynaklanan "sanal gerçeklik hastalığı",*

kendini gerçek hayata kapatıp sanal yaşamlara ve fantazyalara dalmış insanların "dijital esrikliği", bağlı olmak ile bağımlı olmak arasında "dijital bağımlılık" çocukları bekleyen tehlike "dijital oyun bağımlılığı", art arda izleme temelli "tıkınmalı izleme", internet ortamında narsizmin taşınmış hali "ego sörfü", dijital kinizm sanal dünyanın yarattığı hastalıklardandır" (Karadağ, 2019:2). Sanal dünyada ortaya çıkan ve giderek artan bu rahatsızlıklar bireylerin kendi kimliklerinden çok sanal kimlikleri temelli olarak ortaya çıkan rahatsızlıklardandır. Bireylerin gündelik hayatta bilinen hastalıklardan farklı olarak sahip olduğu bu hastalıklar yoğun bir şekilde dijitale maruz kalma, sanal dünyayı bir takıntı haline getirme durumları sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu hastalıkların zarar verici duruma gelmesi teknolojiye duyulan bağımlılıkla doğru orantılı olarak karşımıza çıkmaktadır. Giderek artan kullanımlar sonucunda oluşan bağımlı olma durumu bireylerin hayatlarını riske atacak kadar büyük bir olay olarak ortaya çıkmaktadır. Öyle ki bu hastalıkların tedavisi için bağımlılık merkezleri ortaya çıkmıştır. Bağımlılığın teknolojik herhangi bir cihaza olması bile yeterli durumdadır. Örneğin Türkiye'de ilk kez nomofobi (Cep telefonundan uzak olmaya dair duyulan korku) üzerine bir ölçek kullanılarak gençlere sorular sorulmuş ve bunun sonucunda genç yetişkinlerin %42.6'sında nomofobi rahatsızlığı bulunduğu ve en büyük korkularının iletişim yapamamak ve bilgiye erişememek olduğu gösterilmiştir (Erdem, Türen, Kalkın, 2017). Bu araştırma sonucunda bireylerin sadece sağlık sorunlarına eklemlemeler olduğu değil aynı zamanda yeni korku türlerinin de bireylerin hayatlarına girdiği görülmüştür. "Çocukların teknolojik cihazlarla erken yaşlardan itibaren tanışmış olması ve teknolojik ürünlerin yetişkinlere göre tasarlanmış olmasından dolayı kas-iskelet sistemi sorunları bakımından çocukların yetişkinlerden daha fazla risk altında olduğu bildirilmiştir " (Oates, Evans & Hedge, akt. Mustafaoğlu v.d, 2017:234). Bunlarla birlikte uzun süre bilgisayara bakmanın gözlerde yarattığı etki ve duruş bozuklukları da bireylerde yaşanan bir diğer sağlık sorunları arasında yer almaktadır. "*Bilgisayar kullanımı ile kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları arasındaki ilişkinin araştırıldığı bir çalışmada, 6. sınıf öğrencilerinin yarısı, vücudunun en az bir bölümünde rahatsızlık yaşadıklarını ve bunu en yaygın olarak boyun, sırt ve omuz bölgesinde tecrübe ettiklerini bildirmişlerdir* (Jacobs, Hudak & McGiffert, akt. Mustafaoğlu v.d, 2017:234). *10-17 yaş grubu öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada ise öğrencilerin %60'ının bilgisayar kullanımı sırasında vücutlarının belirli bölgelerinde rahatsızlık yaşadıkları rapor edilmiştir*" (Harris & Straker, akt. Mustafaoğlu v.d, 2017:234). Buradan hareketle teknoloji kullanımının bireylerin fiziksel ve psikolojik anlamda etkilediği görülmektedir. Teknolojiyi aktif olarak kullanan ve hatta bu ortamın içine doğmuş olan dijital yerli kuşak için de bu konuların ileride büyük sorunlar yaratmaması adına bugünden çözülmesi gerekmekte, konuyla ilgili farkındalık kazandırılması için bilinçlendirilme çalışmaları gerekli kurumlarca yapılmalıdır.

Eşler arası iletişim incelendiğinde, yeni medya teknolojilerinin topluma nüfuzunun sosyal ilişkileri değiştirdiği görülmüştür. Yüz yüze etkileşimin azalması ve çevrimiçi platformlardan sürdürülen iletişimin artması, kişiler arası iletişimin dinamiklerini

dönüştürmüştür. Çiftler arası etkileşim de bu dönüşüm sürecine dâhildir. İletişim, sosyoloji, psikoloji gibi disiplinlerde son yıllarda bu konuyu irdeleyen bir alan yazın oluşmaya başlamıştır. Yeni medyanın çiftler arasındaki ilişkilere etkilerine odaklanan çalışmaların çoğunluğu bu etkinin olumsuz olduğu yönündedir. Sosyal medya platformlarının kullanımı çiftler için ilişkinin devamı açısından potansiyel bir tehdit olarak görülebilmektedir. Alternatif partnerlerle iletişim kurmak için bir araç işlevi gören, diğerlerinin gönderi ve fotoğraflarına yorum yapma, gizli görüşmeler yürütme ve sanal seks gibi deneyimlere ortam sunan sosyal medya, tehditkâr görülmektedir. (McDaniel ve ark. 2017, s. 88). Fox ve diğerleri (2014) Facebook'un romantik ilişkilere etkileri konusunda 10 fokus grupta bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırma bulguları Facebook'un romantik ilişkilerin kurulma, yürütülme ve sonlandırılma biçimlerini değiştirdiğini ve bireylerin hala bu değişikliklerle nasıl baş edeceklerini bulmaya çalıştıklarını göstermiştir. Katılımcılar Facebook'un varlığını ilişkileri açısından olumsuz değerlendirmiş fakat buna rağmen çoğunluğu Facebook'u kullanmaya devam ettiklerini belirtmişlerdir.

Facebook sosyal paylaşım platformunda herkes gibi, evli kadın ve erkekler de eşleriyle, arkadaşlarıyla, yakınlarıyla, iş çevreleriyle bağlantı kurmaktadır. Bunlardan bazıları potansiyel partnerlerle tanışıp yakınlaşmak ve evlilik dışı ilişkilere başlamakta Facebook'tan yararlanmaktadır. Clayton ve diğerlerinin (2013) yaptığı bir araştırma 18-82 yaş aralığında 205 Facebook kullanıcısıyla gerçekleşmiş ve Facebook'ta uzun zaman geçirmenin özellikle 3 yıl ve daha az zamandır devam eden ilişkilerde ayrılık, boşanma ve aldatma gibi sonuçlara sebep olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma, Facebook'ta zaman geçiren kişilerin partnerlerini ihmal ettiklerini, Facebook'ta eski partnerlerle iletişim kurabildiklerini, Facebook'la ilişkili kıskançlık ve partneri sürekli Facebook'ta gözetleme gibi davranışlar gösterdiklerini ve tüm bunların ilişkide kavga ve ayrılığa sebebiyet verdiğini göstermiştir. Çiftler arasında Facebook bağlantılı kıskançlık genellikle kişilerin partnerlerinin eski sevgili ya da eşlerini arkadaş olarak eklediğini öğrenmeleri ya da bu kişilere ait fotoğraf ve içeriğe bakma ve onlarla Facebook üzerinden mesajlaşmaları neticesinde ortaya çıkmaktadır. Netice olarak araştırmacılar Facebook'un boşanma oranları ve sadakatsizliği artırabileceği sonucuna ulaşmışlardır. 2017 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde 338 kişiyle yapılan bir araştırmaya katılan kişilerin küçük bir kısmı sosyal medyada sadakatsizlik olarak görülebilecek aktivitelerde bulunduklarını itiraf ederken, böyle aktivitelerde bulunduğunu söyleyenlerin aynı zamanda ilişkilerinden memnuniyetsiz oldukları ve ilişkilerinde duygu karmaşası yaşadıkları, bağlanma korkusu ve endişesine sahip oldukları ortaya konmuştur (McDaniel ve diğ. 2017).

İnsanlar gerçek hayatta sınırlı bir sosyal çevreyle etkileşim içerisindedir. Özellikle ataerkil ve geleneksel kültürün hâkim olduğu toplumlarda bu sosyal çevre dolayısıyla tanıdıkları karşı cinsten bireylerle yakınlaşmaları sosyal normların engeline takılabilmektedir. Yeni medya ve yeni medyadaki sosyal ağlar sosyal normların görece

hafiflediği bir özgürlük ve sınırsızlık ortamı olarak görülmektedir. Fox ve Anderegg'in (2014:685) belirttiği gibi, normalde potansiyel partnerlerle ilgili bilgileri edinmek oldukça zorken, sosyal medyada yapılan araştırmalarla kişiler meraklarını gidermekte ve karşı tarafla ilgili birçok bilgiyi sormadan edinebilmektedir. Sosyal ağları kullanabilmek için profil oluşturmak, bu profili doldurmak amacıyla birçok kişisel özellik ve bilgiyi ifşa ediyor olmak gereklidir. Sosyal ağlarla bağlantı kuran kişiler birbirlerinin profillerini ve hesaplarıyla ilgili güncelleme ve değişiklikleri görebilmektedir. Karşı cinsle tanışma ve yaklaşma döneminde fiziksel hayatta toplum tarafından belirlenen bir takım normlar kişilerin davranışlarına sınırlar getirebilir. Yakınlaşma, özel konular hakkında paylaşımlar yapma bu normlar nedeniyle uzun süre alabilir. Oysa sosyal medya platformlarında fiziksel mevcudiyet olmadığından, kişiler çok daha hızlı bir şekilde diyalogları geliştirerek mahrem düşüncelerini ve arzularını dile getirebilmektedir (Carter, 2016:38).

İngiltere'de Helsper ve Whitty (2010) tarafından evli çiftlerin internet kullanımı konusunda yapılan bir araştırmada tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi, kişilerin sanal ortamda da eşlerinin bir takım davranış ve iletişimlerini hoş karşılamadığı ve hatta kabul edilemez bulduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Evli çiftler eşlerinin sanal ortamdaki faaliyetlerini haberli ya da habersiz olarak izlemekte ve değerlendirmektedir. Söz konusu araştırma, yaygın olarak teknolojiyi kullanmada erkeklerden daha geride olduklarına inanılan kadınların eşlerinin sanal faaliyetlerini erkeklere nazaran daha fazla gözetlediğini ortaya koymuştur. Kişiler sanal ortamdaki insan iletişimiyle gerçek yaşamdaki iletişim arasında bir fark görmemektedir ve gerçek yaşamda eşinin karşı cinsten biriyle ne ölçüde yaklaşıp yaklaşamayacağı konusunda sahip olduğu standartla sanal ortamdaki ilişkiler bazında edindiği standart benzerdir. Bu bağlamda, sanal ortamdaki birtakım ilişki tarzları da kişiler tarafından aldatma olarak görülebilmektedir. (Carter, 2016:51) evli bireylerin Facebook yoluyla eşleri dışında karşı cinsten insanlarla görüşmelerinin evlilikler üzerindeki etkisini incelemiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen araştırmaya göre, evli kişilerin karşı cinsten bireylerle Facebook üzerinden yazışmaları sıradan ve masum bir şekilde başlamakta ve zamanla duygusal ve cinsel içerikli diyaloga dönebilmektedir. Bu noktaya erişen ilişkiler ise sıklıkla yüz yüze evlilik dışı cinsellik içeren birlikteliklere evrilmekte, eşler bu durumu fark ettiğinde ise evlilik büyük yaralar almaktadır (Carter, 2016:51).

İngiltere'deki bir hukuk firmasına ait "Divorce Online" web sitesi'nin 2011 yılında kendi müvekkillerinin boşanma dosyaları üzerinde yaptıkları bir araştırmada boşanma dosyalarının %33'ünün "Facebook" sözcüğünü kapsadığı ortaya konmuştur. Facebook'un boşanma dosyalarına konu olmasındaki üç en önemli etken şunlar olarak tespit edilmiştir: Karşı cinse uygunsuz mesajlar atmak, ayrılmış evli çiftlerin Facebook üzerinden birbirlerine nahoş yorumlar yapması ve Facebook arkadaşlarının eşin hal ve davranışları hakkında diğer eşe bilgi vermesi (divorce-online.co.uk, 2011). Evli bireyler eşlerinin karşı cinsten biriyle samimi şekilde mesaj paylaşımında bulunması, duygusal

ya da cinsel konuları konuşması durumunda rahatsız olmakta, kendilerini aldatılmış hissetmektedirler. Belki gerçek hayatta da sözel olarak evli kişiler eşlerinden başka karşı cinsten kişilerle benzer yakınlaşmalara girebilirler. Fakat bunun sosyal medya üzerinden yapılıyor oluşu yazılı kanıt olarak kullanılabilir. Ayrıca sosyal medya bu tür ilişkilerin kurulmasını kolaylaştırmaktadır. Boşanma davası dosyalarında Facebook'un adının geçmesindeki en önemli ikinci etken sayılan ayrılmış çiftlerin birbirine nahoş yorumlar yapması da ilişkilerin düzelme ihtimalini azalttığı için boşanmalara etki ediyor olabilir. Bireyler öfkelerini kendilerini Facebook'tan ifade ederek kusmayı tercih etmektedir ve bu da yine yazılı bir kanıt olarak boşanma dosyalarında yer alabilmektedir.

Amerikan Evlilik Avukatları Akademisi 2011 yılında üyesi bulunan 1600 avukattan %81'inin o tarihe kadarki son beş yılda sosyal medya haberleşmelerinin kanıt olarak sunulmasında artış gözlemlediklerini açıklamışlardır (AAML, 2013). İngiltere'de de benzer veriler ortaya çıkmaktadır. İngiliz Hukuk firması Slater and Gordon'un 2015 yılında açıkladığı araştırmaya göre, İngilizlerin yarısına yakını partnerlerinin Facebook hesaplarını gizlice kontrol ettiklerini ve beşte birinin de yaptıkları kontroller sonucunda edindikleri bilgiler nedeniyle kavga ettiklerini beyan etmişlerdir. Araştırmaya katılanların yedide biri eşlerinin Facebook, Skype, Snapchat, Twitter ya da What'sApp gibi sosyal medya platformlarındaki aktiviteleri dolayısıyla boşanmayı düşündüklerini söylemişlerdir. Katılanların dörtte biri eşlerinin sosyal medya kullanımları nedeniyle en az haftada bir kez münakaşa ettiklerini, %17'si ise bu münakaşaların her gün gerçekleştiğini bildirmiştir. Eşler birbirlerinin sosyal medya hesaplarını en fazla eşlerinin kiminle konuştuğunu öğrenmek, eşin faaliyetlerini gözetlemek, dışarıda kiminle buluştukları, sosyal hayatları hakkında doğru söyleyip söylemediklerini tespit etmek için izlemektedirler. Katılanların %14'ü ise direkt sadakatsizlik delili bulmak için hesapları kontrol ettiklerini söylemiştir. Sosyal medya platformlarından Facebook'u bir boşanma nedeni olarak dile getirenlerin sayısının yıldan yıla arttığını vurgulayan araştırma, eşlerin sosyal medya platformlarında ne yaptıklarının yanında, buralarda ne kadar zaman geçirdiklerinin de evliliklerde problemlere sebep olduğunu göstermiştir. Çiftler arasında sosyal medya sebepli kavgalar eski bir sevgili ya da eşle iletişim kurma, gizli mesajlar ve uygunsuz fotoğraflar gönderme gibi nedenlerle de ortaya çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre İngilizlerin %15'i başta Facebook olmak üzere, sırasıyla WhatsApp, Twitter ve Instagram gibi sosyal medya platformlarını evlilikleri için tehlikeli bulmaktadır. Öte yandan, katılımcıların %10'u eşlerinden bazı görüntü ve postaları gizlediklerini, yüzde 8'i ise gizli sosyal medya hesapları bulunduğunu itiraf etmiştir (Slater and Gordon Lawyers, 2015).

Türkiye'de sosyal medya kullanımının evlilikleri ne yönde etkilediği, boşanmalara sebep olup olmadığı konusuna çeşitli yazarlar tarafından dikkat çekilmiştir. Cerrah'a (2016, s.1404) göre sosyal medya aile içi iletişimsizliğe, kopukluk ve yabancılaşmaya sebep olmakta, çocukların kontrol ve takibini zorlaştırmakta ve anlık görüntülü

yazışmaların kullanımıyla evlilik birlikteliğini sarsacak yeni boşanma gerekçeleri ortaya çıkarmaktadır.

Hukuki uygulamalara bakıldığında sosyal medya ve genel olarak internet kullanımının Türkiye'deki boşanma davalarında yer bulduğu görülmektedir. Örneğin Yargıtay 2. Hukuk Dairesi'nin 2015 yılında aldığı bir kararda evli bir kadının hem mobil telefonundan hem de bilgisayardan sürekli internete girmesi ve Facebook isimli sosyal paylaşım sitesini kullanarak kuşku uyandıran tutum ve davranışlarda bulunması evlilik birliğinin mutluluğunu sağlama ve özen yükümlülüğüne aykırı olduğu vurgulanarak boşanmak isteyen koca haklı bulunmuştur (BHD, 2015).

2018 yılında İstanbul'da 36 boşanma avukatıyla derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak yürütülen bir araştırmada son beş yılda sosyal medya nedeniyle boşanmaların arttığı ve bunun aldatma, başka hayatlara özenme, birbirini beğenmeme ve alternatif partnerlerin olasılığını görme, sosyal medya ve yeni medya teknolojileri nedeniyle birbirine az vakit ayırma gibi nedenlere dayandığı sonucuna ulaşılmıştır. Aynı araştırmada internet ortamında sosyal medya mecraları ve WhatsApp uygulamasıyla kişilere ulaştırılan bir anket uygulanmıştır. Toplam 278 kişinin cevapladığı anketin sonuçları da avukatların görüşlerini destekler nitelikte çıkmıştır. 278 kişiden oluşan örneklem grubunda çoğunluk, internetin boşanmaları arttırdığını düşünmekte, sevgililerinin/ eşlerinin sosyal medya ve diğer internet mecralarındaki faaliyetlerini gözetim altında tutmakta ve eşlerinin ya da sevgililerinin eski sevgili ya da eşleriyle buralardan iletişim kurmalarından rahatsız olmaktadır (Atalay ve diğ. 2018).

Sosyal politikalar kapsamında internet ortamında gerçekleştirilen hak ihlallerinin genelde log-in ile giriş yapılan sitelerde gerçekleştiği görülmektedir. Bunun için Türkiye Noterler Birliği'nin e-tespit uygulaması mevcuttur. Ancak bu uygulama log-in ile giriş yapılan sitelerde çalışmamaktadır. Bu anlamda kullanıcı arayüzünde bulunan içerik ile ilgili olarak resmi bir şekilde uygun bir tespit yapılamamaktadır. Buna ek olarak çocukları ekrana bağlayan şeylerin başında bilgisayar oyunları gelmektedir. Ancak bu oyunlara ilişkin yeterli ve uygun bir hukuki altyapı henüz oluşmuş değildir. Buna ek olarak e-sporcuların yaşları genelde 14 ila 25 yaş arasındadır. Bunlar hukuken işçi statüsündedirler ancak bu kişilerin antrenman saatleri çok uzun sürmektedir. Bu anlamda buna mutlaka sınır getirilmesi gerekmekte , Fransa örneği esas alınarak, sigorta, antrenman saatleri, sözleşme süreleri gibi sorunların çözülmesi gerekmektedir.

Dijital deliller konusunda, mevzuat yetersiz olup Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda bulunan ilgili hüküm adli bilişim ilkeleri esas alındığında bazı delillerin kaybolmasına sebebiyet verecek şekilde düzenlenmiştir. Dijital deliller uygulamada yer sağlayıcılardan elde edilmektedir. Ancak bu yer sağlayıcılar genelde ihlali yapan tarafın tedarikçisi olmaktadır. Bu anlamda delil kimi zaman manipüle edilmiş olarak gelmektedir. Bu

yüzden yer sağlayıcıların işlemlerine standart getirilmesi zorunludur.

Yurtdışı kaynaklı ihlallerde eğer ihlal AB ülkesinden gerçekleştiriliyor ise, AB ülkesi General Data Protection Regulation - GDPR (Genel Veri Koruma Yürütmeliği)'ni Türkiye'nin kabul etmemesi sebebiyle delil göndermemektedir. GDPR'ın yurtdışından delil alınacaksa kabul edilmesi elzemdir. İhlallerin yaşandığı popüler sosyal medya sitelerinin merkezi genel olarak Kaliforniya'da bulunmaktadır. Bazı suçlar haricinde genelde Kaliforniya eyaletinden de veri gelmemektedir. Bu sebeple ifade özgürlüğüne ilişkin gereken düzenlemelerin yapılarak mutlaka Kaliforniya eyaleti ile ikili anlaşmaların yapılması gerekmektedir. Uygulamada bazı sosyal medya siteleri hukuk büroları aracılığıyla veri göndermektedir. Ancak sosyal medya sitesinin taraf olduğu uyumsuzluklarda tarafsız bir delilin gönderileceğini düşünülmemektedir.

Görülmektedir ki ifade özgürlüğü ve kişisel veriler konusunda gerekli düzenlemelerin yapılması ve e-sporun federasyon da dahil olmak üzere güçlü bir hukuki denetim altına girmesi gerekmektedir. Dijital deliller konusunda güçlü bir mevzuat oluşturulmalıdır. Aksi takdirde kişisel mağduriyetler artarak devam edecektir.

Belirlenen ana başlıklar çerçevesinde eş zamanlı olarak çalışacak olan altı farklı masa oluşturulmuş, belirlenen ana ve ara başlıklar çerçevesinde veri üretimi sağlayacak çalıştay masalarında birer moderatör ve raportör olmak üzere toplamda yaklaşık 15'er kişilik bir çalışma ekibi oluşturulmuştur.

Şüphesiz ki yeni medya teknolojilerinin yaygınlaşması, toplumların tüm kesimlerine etki ederek bir dizi değişim ve dönüşüme sebep olmuştur. Toplumun temel taşı olarak gördüğümüz aile de, yeni medya ve yeni medya teknolojilerinin etkisiyle sürekli bir değişim yaşamaktadır. Kontrolsüz, bilinçsiz ve eğitimsiz şekilde kullanıldığında, yararından çok zararlarıyla karşılaşılan yeni medya teknolojilerinin aile yapısına, aile içi iletişime, çocukların gelişim süreçlerine, fiziksel ve mental sağlıklarına olası etkileri vakit çok geç olmadan tespit edilmelidir. Bu doğrultuda, eğitim, hukuk ve sosyal politikalar alanlarında gerekli önlemler alınmalı ve sorunların çözümüne dair yol haritaları hazırlanmalıdır.

Sosyal medyayla birlikte gençler sosyal hayattan kopuyor. Gençler yalnızlaşıyor. Fiziksel sosyallik olmadığı için ben merkezci bir sosyallik anlayışı ortaya çıkıyor. Yanlışlaşma işte burada yoğunlaşıyor. İnsan sadece kendini mutlu etmek için yaşayamaz. Kimi zaman da toplumda iletişim halinde olduğu kişileri de mutlu etmelidir. Bunlara ek olarak evimiz bizim özelimizdir. Güvenilir ortamımızdır. Ancak internet kullanarak güvenli olan evimizde güvensiz internet kullanarak kötü bilgiyle karşı karşıya kalıyoruz. Kontrolsüz kullanılan her şeyin bağımlılık yarattığı ve buna bağlı olarak hastalık yapan teknolojiler yaygınlaşmıştır. Uygulamalı iletişim alanında akademisyen ve araştırmacısı olarak; her dönemin kendine ait bir teknolojisi olduğu, bu teknolojilerin de uygarlık tarihinde yön verdiği gerçeğine odaklanarak yeni keşifler bulmalı ve icatlar üretmeliyiz.

2. Yeni Medya ve Aile Çalıştayı Masa Raporları

Yeni Medya ve Aile Çalıştayı'nda daha önce belirlenen 6 tema yuvarlak masa çalışmalarıyla tartışılmış ve bu doğrultuda alanında uzman kişilerin görüşleriyle tespit ve iyileştirme önerileri masa raporlarıyla sunulurken saptanmıştır. Masalardan gelen raporlarda yer alan birbirine yakın, tekrar edilmiş tespit ve iyileştirme önerileri elden geçirilmiştir. Ayrıca çalıştayda alınan görüş ve önerilerde belirtilen tespit ve iyileştirmeler de ilgili konu başlıkları doğrultusunda değerlendirilerek rapora eklenmiştir. Tespit ve iyileştirme önerilerine ek olarak yapılmış olan çalışmalardan da yararlanılmıştır. Masa raporlarından elde edilen çıktıların derlenmiş hali aşağıdaki gibidir:

2.1. Yeni Medya ve Bağımlılık

- *Bağımlılık, bağlı olma, sosyal medya gibi alana özgü temel kavramların tanımlanmasında sorun görülmekte. Ayrıca sosyal medya, mobil, dijital oyun gibi bağımlılık türlerini belirleyen kriterlerin standart hale gelmemiş olması.*

- ✓ Temel kavramların tanımlanması ve kriterlerin belirlenmesi noktasında çeşitli akademik ve özel sektöre bağlı kurumlarda ölçek geliştirme çalışmalarının desteklenmesi ve geniş kitlelere uygulanması konusunda kolaylık sağlanması.
- *Bilişim teknolojilerinin doğru kullanımı ve bağımlılık konularında anne-babaların teorik ve uygulama boyutlarında yetersiz olması.*
 - ✓ Evlilik arifesinde kurulacak anne baba okullarında eğitimler verilmesi. Ailelerin çocuklarını iyi gözlemleyip hobileri doğrultusunda yönlendirerek zamanlarını verimli kullanmalarını sağlamak. Ailelerin çocukları ile akraba ziyareti gibi sosyal aktiviteleri gerçekleştirmesi. Ailelerin yasaklama yerine dijital detoks yapması. Veli- Sınıf Toplantılarında konuların gündeme getirilmesi. Ailelere sosyal medya aracılığı ile ulaşılması. Ailelerin çocuklarını sosyalleşmek adına yönlendirebileceği alanların sayı ve tür olarak arttırılması. Seçmeli dersler ve kişisel gelişimi destekleyecek müfredat dışı faaliyetler azdır, sosyal sorumluluk projelerine verilen destek yetersizdir. Seçmeli dersler zorunlu-seçmeli niteliğindedir.
 - *Güncel bilişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımı konusunda eğitimcilerin yetersiz kalması..*
 - ✓ Eğitim fakültesi müfredatlarının güncellenmesi. Yeni Medya Bölümü müfredatlarının uygulama ile zenginleştirilmesi. Öğretmenlere hizmet içi eğitimlerin sürekli ve güncellenerek uygulanması.
 - *MEB'e bağlı okullarda müfredatların güncel bilişim teknolojileri ile entegre hale gelmemiş olması ve Medya Okuryazarlığı ve BT derslerini alan uzmanlarının okutmaması.*
 - ✓ Derslerin geleneksel öğretim yöntem ve araçları dışında , güncel yöntem ve dijital araçlarla yürütülmesi (Kahoot gibi Web 2.0 uygulamalarını sınıf içinde akıllı telefon ya da tabletlerle kullandırtmak. Ya da Ters Yüz Öğrenme modeli gibi bir modelle sosyal ağları mesajlaşma

servislerini eğitime entegre etmek. Bilişim Teknolojileri, bilinçli ve güvenli internet kullanımı , sosyal ağ kullanımı, yeni medya okur yazarlığı derslerini alan uzmanı öğretim üyeleri ya da öğretmenlerin okutması.

- *Güncel Bilişim Teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımının toplumun her kesimine ulaştırılması konusunda kurumlar arası koordinasyon sorunu.*

✓ Ortak protokollerle koruyucu- önleyici ve yönlendirici çalışmaların anne baba, çocuk ve öğretmen ekseninde herkese ulaştırılması. Çocukların konu ile ilgili eğitiminde akran eğitimi yönteminin kullanılması. Daha çok sayıda, etkili, alana özel Kamu spotlarının hazırlanması.

- *Oyun, sosyal medyan bağımlılığı konusunda yazılım şirketleri ile ortak çalışma yürütülmemesi.*

✓ Yazılım şirketleri bağımlılık oluşturabilecek, şiddet içerikli oyunlar ve benzeri yazılımlar için ekrana uyarı yazıları yazmaları konusunda teşvik edilebilir. Çocukların bilinçsiz zaman geçirmelerine engel olmak adına dijital oyun ve sosyal medya yazılımları için alarm programları kullanılması. Çocukların internet erişimi sağladığı cihazlarda filtre programları kullanılması ve bu programların ücretsiz ya da sembolik ücretlerle şirketlerden temin edilmesi.

2.2. Yeni Medya ve Etik

- *Çocuklar da dahil herkes içerik üreticisi haline geldi. Bu da Medya okuryazarlığını daha da önemli hale getirdi. Ayrıca ciddi biçimde dijital emek sömürüsü de söz konusu.*

- ✓ Medya okuryazarlığının yaygınlaştırılması gerekir. Medya okuryazarlığı dersi zorunlu hale getirilmeli. Dersi iletişim fakültesi mezunlarının vermesi sağlanmalıdır. Ailelere ve din görevlilerine de medya okuryazarlığı eğitimi verilmeli. Telif Hakları konusunda çalışma yapılmalı.

- *Yeni medya ile birlikte doğru yanlış her tür bilginin / haberin teyit edilmeden yayılması söz konusu.*

- ✓ Teyit. Org gibi gazeteciler için bir sistemin kurulması. Doğrulama mekanizmaları kurulmalı. TGC gibi meslek örgütleri çatısı altında bu mekanizmalar gerçekleştirilebilir.

- *Dijital oyunlarda çok fazla marka reklamı, şiddet, cinsellik ve cinsiyetçilik söz konusu.*

- ✓ Etik ilkeler geliştirilmeli. Reklam Öz Denetim Kurulu bir çalışma yapmalı.

- *Yeni medyada özel yaşamın gizliliği ciddi bir şekilde ihlal ediliyor.*
 - ✓ Hukuki çözüm aranmalı, haber bağlamında bir takım haber kurulları kurulabilir. Sosyal medya alanına ilişkin bir etik kurulda kurulabilir. Sosyal medya etik konseyi gibi inceleyecek, eğitecek etik ilkeler geliştirilmeli. Sosyal sorumluluk projesi olarak üniversitelerde eğitim verilsin bir kampanya düzenlenebilir. Sivil toplum inisiyatifi şeklinde bir kurul belki UNESCO ilkelerine bir göz atılmalı.
- *Yeni Medyada nefret söylemi çok fazla.*
 - ✓ Nefret dilinin değişmesi gerekiyor. Medya çalışanlarının dikkat etmesi gerekiyor. Hem haber hem sosyal medya için etik ilkeler geliştirilmeli. Medyanın söylem dili değiştirilmeli. Tık almak adına bazı olayları yanlış aktarıyorlar. Haber üreten kurumlar action almalı.
- *Medya okuryazarlığı dersi ve dersi veren hocalar yetersizdir. Genellikle uzmanlık alanı olmayan din öğretmeni / sosyal bilgiler öğretmeni gibi ders saatleri az olan hocalar dersleri vermektedir.*
 - ✓ Medya okuryazarlığı dersinde eğitim sistemi değiştirilmelidir ve ders zorunlu hale getirilmelidir.
- *Okulda dağıtılan tabletleri hackliyorlar. Ders kayıtlı olmasına rağmen hackliyor ve ders sırasında oyun oynuyorlar.*
 - ✓ İçerik üretme yaşı 5-6 yaşa kadar inmiş durumda. Aileler eğitilmeli.
- *Yeni medyada dijital emek sömürüsü vardır.*
 - ✓ Telif patent hakları yerleştirilmesi. Batıda olduğu gibi kullanmadan önce içeriği üretenden izin alması lazım.

2.3. Yeni Medya ve Ebeveyn Çocuk İlişkisi

- *K kulağı (Karamsar kuşak) doğru tanınmamaktadır. Eğitimciler ve ebeveynler iyi birer medya okur yazarı olmamasının yanı sıra teknolojiye de hakim olamamaktadır. Çocukların ebeveynlerine sosyal medyayı kullanmayı öğrettiği bir durum ortaya çıkmaktadır. Bu durumda önceden ebeveynlerinden öğrenen çocuk günümüzde öğretme durumuna geçmektedir.*

- ✓ Ebeveynlerin çocuklarına uyum sağlamayı öğrenmesi ve eğitimcilerin bu teknolojilere hakim olması gerekmektedir. Bireyler kendilerini nasıl dönüştüreceğini öğrenmelidir.

- *Dijital oyunlarda şiddet ve cinsel içerik bulunmaktadır. Böyle bir durumda çocuk ne kadar bilinçli olursa olsun karşısına çıkan reklam ve oyunlarla bilinçli okuryazarlık kavramı gündem dışında kalıyor. Oyunlarda yaşanan fantazilerin fantazi değil de gerçek olduğu durumu da ortaya çıkıyor. Ayrıca çocuklar dijital oyun oynarken izlemek yerine onu yaşıyorlar ve üstelik oynadıkları bu oyunların youtuber denilen kişiler tarafından yorumlandığı videolarda çocuklar çok fazla argo kelimelere maruz bırakılmaktadır.*

- ✓ Dijital içerik üretilmelidir. Çocukları dijital dünyadan ayırmak yerine bu içerikler engellenmelidir. İçerik filtrelenebilir ya da işe yarayabilir. Çocuklara özel arama motorları geliştirilebilir ya da alternatif üretilir.

- *İnternet bağımlılığının çok fazla kriteri bulunmamaktadır. Çocuk ergenlik dönemiyle sanal ortama adapte oluyor ve haz aldığı nokta orası oluyor. Bu durum aileyi*

de kaygılandırıyor. İnternet bağımlılığı çocuklarda dikkat eksikliği, davranış bozukluğu ve kaygı problemi ortaya çıkarmaktadır ancak bunlar sadece internet bağımlılığıyla ilişkili de olmayabilir. Birçok çocuk "Okula gitmek bana anlamsız geliyor çünkü gamer olabilirim" şeklinde düşünüyor. Çocuk, sosyal hayatına devam ediyorsa internete de devam edebilir ancak diğer türlü biraz kaygılandırabilir.

✓ Konuyla ilgili olarak ebeveynler bilgilendirilmelidir. Bu konuda bilgi sahibi olup güçlü dururlarsa korkulacak bir şey yoktur. Olumlu anne babalık becerilerine sahip olmak gerekmektedir. Bazı şeylerin öğrenilmesi gerekmektedir, önceleri büyüklerden destek alınan bir ortamdan şimdi bizim kendimizin büyütmesi gereken bir noktadayız. "Anne babalık eğitimleri" yaygınlaştırılmalıdır. Bu eğitimler de eğitim almış eğitimciler tarafından yapılmalıdır. *Öğrenci kayıt yaptırdıktan sonra çeşitli nedenlerle okulu bırakmakta, üniversite öğrenci kaybına uğramaktadır.*

• *Dijital medya ve çocuk ilişkisine baktığımızda dünyadaki birçok kuruluşun çıkış noktasının hak temelli bakış açısı olduğu görülmektedir. Katılım hakkını garanti altına almak gerekmektedir. Dijital çağdaki risklerden çocukları korumak gerekmektedir. Temel sorun ebeveynlerde ve okul da bir yere kadar etkili olmalıdır. Hak temelli pozitif ebeveynlik anlayışı oturtulmalıdır.*

✓ Dünyadaki bu konuyla ilgili yazılan içerikler, ailelerin anlayabileceği bir dille aktarmaya çalışılmalıdır. Seminerler verilebilir. Aileler yönlendirilmelidir. Ailelere yönelik seminerler yapılarak bunu kurumsallaştırmak gerekiyor. Kurumsallaşmış eğitim seminerleri hazırlanabilir, fon destekli projelerle ailelere katkı yapılabilir.

• Araştırmalar sonucu siber zorbalık yaşayıp bunu paylaşacağını söyleyen öğrencilerin sayısı çok düşük olduğu görülmüştür.

✓ Ebeveynlerin bilinçlendirilmesinin yanı sıra öğretmenler de bilinçlendirilmelidir. Üçlü yapı kurulmalı. Okullar rehberlik servisiyle velileri bilinçlendirmeli ve konuk çağırılmalıdır. Çevrimiçi risklerden korunmak adına okullar bu projeleri sürdürülebilir şekilde yapmalıdır. Önleyici çalışmalara ek olarak müdahale de yapılmalıdır. Siber zorbalık vakalarında bir yol haritası olmalıdır. Alternatif içerik üretilmelidir.

- Akıllı telefonlar aracılığıyla cinsel mesajlar ima edilmeye başlanmıştır. Cinsel içerikli mesaj gönderen ya da bu mesaja maruz kalan çok kişi vardır. Araştırmalar, çocukların çoğunun izin almadan mesaj gönderdiğini ya da fotoğraflarını ilettiğini göstermektedir. Sosyal ağlarla çocukların bu iletişime maruz kalmaları daha kolay olmuştur. Çocuklar, yetişkinler tarafından cinsel tacize daha açık konuma gelmişlerdir.
 - ✓ Çocukların bu tür bir iletişime maruz kaldığında ne yapması gerektiğiyle ilgili kurumlar bir yol haritası çizmeli ya da okullar buna uygun seminerler yapmalıdır. Ailelerin proaktif bir yaklaşım belirlemesi gerekmektedir, sınırlayıcı anlayışın tersine daha proaktif şekilde yaklaşılmalıdır. Aile akademileri kurulabilir. Eğiticiler de eğitilmelidir. Çocukların tüm mecraları nasıl kullanması gerektiği öğretilmelidir.
- Ailenin çocuk ihmali vardır. Aileler çocuklarıyla ilgilenmek yerine çocuklarının fotoğrafını yüklemekle meşgul duruma gelmiştir. Aile içinde teknolojik cihazlarla ilgilenmekten dolayı kopukluk var. Genç ebeveynler çocuklarla nasıl ilgileneceğini de bilememesiyle aile işlevsiz hale geliyor.
 - ✓ *Farkındalık yaratılmalıdır. Zorunlu kamu spotlarının yapılması gerekmektedir. Aile ve Toplum Hizmetleri'nin genel müdürlüğe taşınması gerekmektedir. Yeni medya üzerinden aile eğitimleri verilmelidir. Hastanelerde çocuk eğitimi başlığı altında bir bölüm buna ayrılabilir. Kuşak bozulmasını önlemek için yaşlılarla gençler bir araya getirilebilir.*
- Problem aileden geliyor. Zararlı yazılımlarla başlayan sorunlarda bir kısım teknik cahillikten ve teknoloji kullanım kültüründen kaynaklanan sıkıntılar yaşanmaktadır. Problemin kaynağı ise anne ve babadan kaynaklanmaktadır. Siber korsanların bakış açısına yabancı oluşun üstüne bir de veriler sürekli paylaşıyor. Bununla birlikte kişisel verilerin kullanımı kanunu zayıf yapılmaktadır.
 - ✓ *Kişisel verilerle ilgili kamu spotları daha sık yapılmalıdır. Veri kullanımı ile ilgili olarak bilinçli davranılmalıdır. Farkındalık çalışmaları yapılmalı, anne ve babaya teknoloji kullanım kültürü iyi aktarılmalıdır.*
- Bir nesil boşluğu var. Çocuğa herkes farklı bir şey söylüyor ve bu durumda çocuk hangi bilgi kaynağına güveneceğini bilemiyor. Çocukların yüzde doksanı tüm verilerini, şifrelerini arkadaşlarıyla paylaşıyor.
 - ✓ *Aileye sorumluluk verilerek bu sorumluluğun yerine getirilip getirilmediği takip edilmelidir. Ailenin temel işlevleri harekete geçirilmelidir. Siber zorbalığın önü alınmalıdır. Aileler çocukların eğitimlerine karşı uyarılmalıdır.*

- Siber zorbalık anlamındaki tehlikeler fazladır. Çevrimdışı ve çevrimiçi iletişimin farkları bilinmemektedir.

✓ *Siber zorbalıkla ilgili bir farkındalık yaratılmalıdır. Çocukların dünyasını anlayarak ona göre değerler üretilmesi gerekmektedir. Gençlere dünyanın değerleri de aktarılmalıdır.*

- Çocuklar her yere her şekilde kendi fotoğrafını koyuyor. Fotoğraflarını kimlerin gördüğünü bilemiyor.

✓ Çocukun iletişim hakkı da korunmalıdır. Tüm araçların desteği sağlanmalıdır. Mikro-iletişim kapsamında dönüşüm sağlanmalıdır. Ders odaklılıktan sosyal medyaya adapte olan bir anlayışa geçilebilir. Unutulma hakkı önemsenmelidir. Hukuki bir zemine kavuşturulmalıdır. Çocukların gelecekte olabilecek zararlar önlenmelidir

- Çocukların medya konusunda bilgileri yeterli seviyede değildir, mevcut politikalar da günümüz koşullarını karşılamamaktadır.

✓ *Mevcut politikalarının geriye çekilmesi uygulanmalıdır. Sosyal medya okuryazarlığı gibi bir ders eklenmelidir. Anaokullarında da bu derslerin verilmesi gerekmektedir. O dersi verecek profesyonellerinin de yetiştirilmesi gerekmektedir. Sorun bütüncül olarak değerlendirilecektir.*

- Aile içi ilişkilerin bozulması, ailenin çocuğun ilişkilerini denetleyememesi.

✓ *Tek başına dijitalleşmeye odaklanmadan iyi bir aile ve etkiden bahsedilemez. Bu sebeple daha büyük projelerle, herkesin kendisinin teknolojiyi kullanacağı bir araç geliştirilmelidir. Kurumlar arası iş birliği gerçekleştirilmelidir.*

- Sosyal medya anneciliği kavramının ortaya çıkması. Bu kavramın tüm yükünün cinsiyetçi bir şekilde annelere yüklenmesi. Çocuklarının fotoğraflarını sıklıkla paylaşan babalar olmasına rağmen bu durum sadece "anne işi" olarak görülmektedir.

✓ *Sosyal medya üzerinden yayılan bu cinsiyetçi dile karşı bir önlem alınmalıdır.*

2.4. Yeni Medya ve Eşler Arası İletişim

- Dijital medya okur yazarlığı eğitimleri olmalı.
 - ✓ *Dijital medya okur yazarlığı eğitimleri anaokulundan başlamalı. Sosyal hayatta devam etmeli. Devlet yeni medya/ sosyal medyaya aile hayatını güçlendirecek kamu spotları yerleştirmeli. Okullar ve sivil toplum kuruluşları dijital medya okuryazarlığı üstüne kurslar vermeli.*
- Yeni medya eşler arası duygusal bağların zayıflığından yararlanır.
 - ✓ *Ailede eşler arası duygusal bağların güçlendirilmesi ve aile arasındaki etkileşimin geliştirilmesi gereklidir. Bunun için evlilik öncesi ve sürecinde kurslar, tv programları, üniversitelerde verilecek eğitimler düzenlenmeli, kılavuz hazırlanmalı.*
- Yeni medyanın kimlik gizlenerek kullanılması.

✓ *Yeni medyada sosyal hayat gibi belli ölçütlere ve prensiplere kavuşturulmalıdır.*

- Ekonomik zorluklar insanlarına sosyal aktivitelerde bulunmasını zorlaştırmakta ve yeni medya mecralarına yönlendirmektedir.

✓ *Toplumun ekonomik yönden daha güçlü hale gelmesi için hükümet, üniversiteler, ticaret ve ekonomik kuruluşları daha çok çalışmalı*

- Gözetim toplumu sebebiyle ortaya çıkan dijital flört şiddeti eşler arasındaki iletişimi de olumsuz yönde etkilemekte ayrıca yeni medya mecralarının yarattığı kimliksizlik kavramı, diğer bir deyişle sahte hesaplar sayesinde bireyler sanal ortamda bulunmanın desteği ile dijital alanda vatandaş olarak davranmamakta dolayısıyla nefret söylemine ve şiddete yönelmektedir.

✓ *Yeni medya ile ilgili hukuksal düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve caydırıcı yaptırımların oluşturulması gerekmektedir. Dijital Medya okuryazarlığı eğitimlerinin başlaması ve yaygınlaştırılması gerekmekte, paneller, oturumlar, kurslar düzenlenmesi, kamu spotlarının yaygınlaştırılması ve bu eğitimlerin küçük yaştan başlayarak hem okullarda hem de sosyal hayatta uygulamalı olarak bireylere öğretilmesi amaçlanmalıdır.*

- Yeni medya mecralarının yüz yüze iletişim yok etmesi toplumun en küçük birimi olan aileyi de etkilemekte ve eşler arasında etkisini göstermektedir. Bu bağlamda eşler arasındaki duygusal bağların zayıf olması insanları başka arayışlara itmektedir.

✓ *Ailede eşler arası duygusal bağların güçlendirilmesi ve aile arasındaki etkileşimin geliştirilmesi gereklidir. Bunun için evlilik öncesi ve sürecinde kurslar, TV programları, üniversitelerde verilecek eğitimler düzenlenmeli, kılavuzlar hazırlanmalıdır.*

- Z kuşağı giderek geleneksel medya mecralarından kopmakta ve dijital medyaya yönelmekte, kendi dünyalarını kendi aralarında ekranları vasıtasıyla oluşturmak ve çevreleri ile iletişime kapalı hale gelmektedirler.

✓ *Sosyal medyada ve geleneksel medyada farkındalık ve bilinç yaratacak kamu spotlarına, programlara, spot yayınlara ihtiyaç bulunmaktadır.*

- Ekonomik zorluklar insanlarına sosyal aktivitelerde bulunmasını zorlaştırmakta ve geleneksel medyada yer alan programlarda izlenmeye dair içerik bulunmaması sebebiyle bireyler yeni medya mecralarına yönelmekte ve farklı mecralarda farklı zamansal ve mekânsal boyutları beraber yaşamak etkisi ile ortaya çıkan rol ve rol performansları sayesinde hiper kimlik kavramı ortaya çıkmaktadır.

✓ *Bireylerin sosyal etkileşime girebileceği platformların çoğaltılması. Sanatsal faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve ulaşılabilir hale getirilmesi. Televizyon içeriklerinin ilgi çekici ve eğitici hale dönüştürülmesi. Toplumun ekonomik yönden güçlü hale gelebilmesi adına yeni yatırımların yapılması.*

2.5. Yeni Medya ve Sağlık Sorunları

- *Sosyalleşememe, sosyal yaşantının parçalanması.*
 - ✓ Ailelerin birlikte zaman geçirmeye yönlendirilmesi
- *Yeni medyanın psikolojik ve ruhsal sorunları artırması. Unutkanlık, (yol tarifi, telefon numarası vb)*
 - ✓ Aile içi iletişim konusunda topyekün eğitimler ve seminerler verilmesi
- *Fiziksel sağlık sorunlarını artırması (Görme, fiziksel duruş).*
 - ✓ Ailelerin erişimine açık yeni medya siteleri olmalı. Telefon hatlarıyla ailelerin destek alacağı bir birim almalı (Alo Sosyal Medya Hattı). Hastanelerde ilgili poliklinikler olabilir.

- *Arttırılmış sanal gerçeklik uygulamalarının geleceğe yönelik sağlık sorunları yaratması*

- ✓ Arttırılmış Sanal gerçeklik uygulamaları konusunda araştırmalar yapılıp ve uygulamaların yaratacağı sorunları engelleyecek şekilde geliştirilmesi

- *Yeni medya ve sosyal medya konusunda bilinçsizlik*

- ✓ Dijital medya okur yazarlığı derslerinin müfredata eklenmesi. Sosyal medya okuryazarlığı dersleri eklenmeli.

- *Sağlık hizmetlerinde hasta ve sağlık çalışanlarının mahremiyetine önem verilmemesi.*

- ✓ Hasta ve çalışan hakları yönetmeliklerinde yaptırımlar artırılmalıdır.

- *Sosyal medya bilgi kirliliği çok fazla ve yalan yanlış haberlerin önüne geçilememekte.*

- ✓ Üniversiteler ve iletişim fakülteleri devrede olmalıdır, yasaklarla bir şeyin önü alınamamaktadır.

- Sosyal medyada ciddi bir kontrolsüzlük hakimdir. Kişilerin haberi olmadan verileri toplanmaktadır. Özel hayatın gizliliği yok sayılmakta ve bazı sağlık sorunları da sosyal medya sebebiyle çıkmaktadır.

✓ Çocukların korunmasına ilişkin spesifik bir yasa çıkarılmalı, sağlık hizmetlerinde bilginin güvenliğine ilişkin standartlar ve ilkeler getirilmeli, mahremiyeti ve gizliliği ele alan yeni düzenlemeler değil yaptırımlar getirilmeli, dijital medya kullanımının neden olduğu sorunlara uygun olarak poliklinikler açılmalıdır.

• İnternette dolaşan çok yanlış bilgiler bulunmaktadır. Folik asitin gebelikte en önemli madde olması dolayısıyla bunun kullanılması durumunda çok akıllı bebekler doğacakmış gibi bilgiler var internette. Sağlık okuryazarlığı önemli bir hale gelmekte, en önemli fiziksel sıkıntı ise obezite olarak yaşanmaktadır.

✓ Sağlık okur yazarlığı konusunda fakültelerde ders olmalı. Müfredata girmeli. Tezler hazırlanmalı

• Yalan haber yaratımı çok fazla duruma gelmiştir. Mavi balina, momo gibi oyunların yarattığı sorunlar artmıştır. Bununla birlikte sanal gerçeklik gözlüğü ve artırılmış gerçeklik sorunlarına da değinmek gerekiyor. Sanal gerçekliğin tetiklediği semptomlar var. Bedensel olarak da klavye, mobil cihaz kullanımları duruş sorunları yaratıyor. Çocuklar kimse onlarla ilgilenmediği için ve eğlenceli olduğu için bu oyunlara da yöneliyor.

✓ Yeni medya okur yazarlığı dersleri olunmalı. Müfredatta yeni medyanın da hangi dinamiklerle hazırlandığının anlatılmalı. Çeşitli dijital hastalıkların çocuklara anlatılmalı, sorun olduğuna dair bir vurgu yapılmalı . Ailelerin erişimine açık yeni medya siteleri olmalı. Telefon hatlarıyla ailelerin destek alacağı bir birim almalı. Dijital oyunlar karşısında aileler bilgilendirilmeli. Kültür bakanlığı artırılmış gerçeklik ve yeni medya olanaklarından faydalanılan eserler, oyunlar olmalı.

• Medya okuryazarlığı dersi aktif olarak verilmiyor. Aile içi iletişimsizlik sonucunda bireyler interneti eğlenmek, bilgi edinmek, sosyalleşmek amacıyla kullanıyor ve internet bir mutluluk canavarı haline geliyor. Yeni medyanın bu çok kullanımıyla da dijital ebeveynlik denilen farklı bir kavram ortaya çıkmıştır.

✓ Medya okur yazarlığı dersinin içeriğinin doldurulmalı. Dijital okur yazarlık önemli. Kolektif bir çalışma ile dijital okur yazarlık yaratılabilir. Milli eğitim, emniyet okullarda seminerler vermeli.

Pedagogik bir yaklaşımla gençlere bu konuda sosyal medyada eğitimler verilmeli ama korkutmadan.

- *İnsanlar yoğun bir şekilde nomofobi yaşamaktadır. Dijital narsizm, ego sörfü, google takibi, stalk, siberhondrig, fotolarging, facebook depresyonu, internet siniri denilen kavramlar da yine bu iletişim araçlarının yoğun şekilde kullanımıyla ortaya çıkmıştır. Sosyal medyada iki saatimizi geçiriyoruz ve 3 milyar insan bu mecraları kullanıyor. Sosyal medya daha çok strese sokuyor, 20 dakika Facebook kullanımı sonunda insanların ruh hali inişe geçiyor. Yediden daha fazla sosyal ağa bağlı olan kişilerin endişeleri daha fazla oluyor ve sosyal medya depresyon teşhislerinde kullanılıyor. Siber zorbalık ise yaşanan sorunların en başında yer alıyor.*

✓ *Sosyal medya depresyon konusunda tedavi amaçlı kullanılabilir. Sosyal medya okur yazarlığı dersi konmalı. Alanla ilgili öğretmenler bu dersi vermeli. Medya okur yazarlığı öğretmenliği verecek lisans bölümleri koyalım. STK'lar Sosyal sorumluluk projeleri olarak sosyal medya ve mobil kullanımı konusunda eğitimler konmalıdır. Tübitak bu temalı projelere destek vermeli.*

2.6. Sosyal Politikalar ve Hukuki İyileştirmeler

- *Emniyet Müdürlüğü ve yasal süreçlerde görev alacak nitelikli eleman eksikliği var (15.000 kadro açığı)*

✓ *Üniversitelerde nitelikli eleman yetiştirme konusunda yüksek lisans ve sertifika programları açılmalı...*

- *Aileler siber güvenlik konusunda bilinçli değil.*

✓ *Temel Aile Eğitimi (bilinçlendirme ve farkındalık çalışması yapılmalı). Aile ve çocukları duyarlı hale getirmeliyiz. İlk adım okulda gerçekleşecek. Çocukların bilgisayar başında geçirdiği süreleri denetlemek ve takip etmek gerekli.. Ebeveynler çocukları hangi siteleri ziyaret edebileceğini açıklamalı, kural koymalı, tanımadığı kişilerle girecekleri iletişim konusunda uyarmalı, şifreleri kime verebileceği konusunda uyarmalı, resim, foto vb. (adres belli edecek bilgi resim, paylaşılmamalı)*

- *Çocuklara sosyal medya kullanımı ve tehlikeleri konusunda farkındalık kazanması için bilinçlendirilmesi gerekli*

✓ *Çocuğa uygulanacak öğretim metodları gözden geçirilmeli. Oyunlaştırma veya drama yöntemleri kullanılarak çocuklara ve gençlere özgü eğitimler verilmeli. Suça sürüklenme ve mağdur olma konusunda risk faktörlerini fark etme yetenekleri geliştirilmeli.*

- *Maddi Hukuk ile ilgili olarak mevzuat belirsiz ve dağınık, süreçler yavaş ve mağduriyetleri ve suçu aydınlatma konusu zor. Medyada Çocuğun korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler yetersiz.*

✓ *Yasal mevzuat güncel sorunları kapsar şekilde reforme edilmeli. İnternette site hizmet sağlayıcılarının denetlenmesi konusunda yasal mevzuat geliştirilmeli. Kişisel verilerin korunması konusunda AB mevzuatı ile uyum sağlanmalı. E-tespit uygulamasının kapsamı geliştirilmeli. Medyada Çocuğun korunması kanunun çıkarılması gerekli.*

- *Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık konusunda MEB in politika anlamında müfredatına medyanın etkileri, siber zorbalık gibi konuları yerleştirmesi gerekir.*

✓ *Mevzuat geliştirilmeli.*

- *Siber zorbalık gençler arasında yaygınlaşan ciddi bir tehlike.. Sosyal ağlarda sohbet odalarında başkalarını aşağılayıcı, öfke dolu paylaşımlar, dedikodu yaymak, özel hayatın ihlali.. karalayıcı paylaşımlar, sahte hesaplar açıyorlar... Trollük, stalking (birini sürekli takip etmek) siber zorbalığa dahil... Çocuklar yaşıtları tarafından da siber zorbalığa maruz kalabilir. Çocuk içe kapanma ve en ileri düzeyde intihara kadar sürüklenebilir. Gelişim çağındaki çocukları fiziksel ve psikolojik olarak etkiliyor.*

✓ *Aile ve çocukları duyarlı hale getirmeliyiz. İlk adım okulda gerçekleşecek. Çocukların bilgisayar başında geçirdiği süreleri denetlemek ve takip etmek gerekli.. Ebeveynler çocukları hangi siteleri ziyaret edebileceğini açıklamalı, kural koymalı, tanımadığı kişilerle girecekleri iletişim konusunda uyarmalı, şifreleri kime verebileceği konusunda uyarmalı, resim, foto vb. (adres belli edecek bilgi resim, paylaşılmalı). Üniversitelerde mutlaka uzmanlar yetiştirmeli, haberleşme bakanlığı, 15000 kişi kadar açık var nitelikli eleman konusunda.*

- Sosyal medyada işlenen suçlar, çocuk istismarı konusunda çalışıyorlar. İnsanlar bilişim kullanımı konusunda farkındalık taşıyor.

✓ *Youtube'da rastgele videolar sekmesi açık olmasın. Bu konuda bilinçlendirme yapılmalı. Çocuk istismarı konusunda bilgilendirme seminerleri yapılıyor, paylaşım sınırlılığı konusunda çocuklar bilgilendiriliyor... İki saatten fazla kesinlikle internette kalmayın.*

- Sosyal medya yeni medyanın parçalarından bir tanesi, bu kavram netleşmeli.

✓ *Sosyal medya araştırma analizle yapılabilir. ABD'de sosyal medya araştırma analizleri yapılıyor, çeşitli suçlar önleniyor.*

- Okul yöneticileri ve ailelerin siber zorbalığı göz ardı etmesi

✓ *STK– Halk Eğitim ve okullar bu konuda işbirliği yapmaları.*

- Gerçek haber – sahte haberi ayırt edemiyoruz. Bu da siber zorbalığı ortaya çıkıyor.

✓ *Bu suçlar disiplin yönetmeliğine girmeli. İnsanlar etik ahlak gibi değerlere göre %94 oranında duygusal karar veriyor. Çocuklara bu değer aşılanmalı.*

- Sosyal medyada paylaştığımız herhangi bir veriyi kullanarak bizim hakkımızda bilgi toplanabiliyor. Seçimler manipüle edilebiliyor. Siber riskler teknoloji üreticileri tarafından normalleştiriliyor. Kameralar artık klavye tuşunda yer alacak. Zorbalığa uğrayan çocuk önce arkadaş çevresiyle paylaşıyor, onlar da rövanş yapmak isteyebiliyor.

✓ *Güvenli internet paketleri çoğalıyor. Anne baba çocuk arasında sağlıklı bir diyalog olmalı. Ne kadar tedbir alırsak alalım, en büyük alınacak tedbir insanın bilinçlendirilmesidir.*

- Öğretmenler öğrencilerinin videolarını çekip paylaşıyor. Aynı zamanda sahte haberler de çok fazla var. Haber doğrulamanın nasıl gerçekleşeceği bilinmiyor.

✓ *Öğretmen ve ailelere öncelikli ulaşılmalı. Doğrulama konusunda farkındalık oluşturulmalı.*

- Teknolojinin toplumla ilişkisi bağlamında yarattığı en büyük sorunlar aile içi ilişkilerin bozulması, sosyal ilişkilerin bozulması. En başta yeni medya ve sosyal medyanın toplumsallaşma ve tüketicinin emrine sunulması sonucunda demokratik, katılımcı bir toplum beklentisi vardı. 20 yıllık bu süreçte sürecin böyle işlemediğini gördük.

✓ *Şu anda teknolojik evrilme sürecindeyiz. Süreç içerisinde toplum kullanım pratiklerine göre sosyal medyayı dönüştürecektir.*

- Çocuklar daha çok çevrimiçi oyunlarla haşır, neşir. Ödevlerini bile dijital ortamda gerçekleştirmek zorunda kalan çocuğa sosyal medyada kısıtlama koyamazsınız.

✓ *Bilinçlendirme kısıtlamadan daha önemli. Temel Aile Eğitimi önemli.*

- Operatörler üzerinden tespit yapılıyor. E-spor, bilişim suretiyle hırsızlık, dolandırıcılık, kara para aklama yapılabilir. 14-25 arası bu kullanıcılar. E-spor konusunda çok ciddi düzenlemelere ihtiyaç var. E-spor federasyonu kuruldu, birçok düzenleme eksik.

✓ *Yurtdışında sigorta zorunluluğu var. Biyometrik tanımlama zorunlu tutulmalı ve yaygınlaştırılmalı. CDPR a entegre olması gerekiyor. California eyaleti ile TC hükümeti anlaşma yapmak zorunda. Türkiye kabul etmeli. E-tespit uygulaması var. (Login olunan sitelerde çalışmıyor) E-tespit uygulamasının login olunacak sitelerde çalışması önemli.. Türkiye noterler birliği kamu birliği tarafından geliştirilmeli.*

• *Çocuklar doğadan uzaklaştırıldı. Yetişkinler çocukları doğadan uzaklaştırıyor ve doğa konusunda korkutuyor.*

✓ *Eğitim müfredatında izcilik, doğa bilimleri, meteoroloji temel dersleri olmalı, çocukları doğanın içerisinde yer alacak aktiviteler yaptırılmalı, beden eğitimi dersi her türlü hava koşullarında yaptırılmalı.*

• *Nefret söylemi suçunun henüz bir tanımı yok. Hakaret suçunun çerçevesi belirlenmeli. Hukuki boyut kapsamında aileler bilgisiz. Sosyal medya özel hayatın gizliliğini ihlal ediyor.*

✓ *Çocuk tacizi, cinsel istismar, hangi kanun hangi alana cevap veriyor bir kılavuz hazırlanmalı. Hukuki boşluk meselesinin hız konusunda yeni politikalar oluşturulması gerekiyor. Hukukun bu alanda hız kazanması gerekiyor. Çinde “vatandaş puanı” verme uygulaması var. Yeni çıkan cep telefonlarında sensör olacak, yüz ifadelerinden vatandaş puanlanacak. Bu örnek demokrasi açısından sorgulanabilir.*

• *Siber zorbalık konusunda çalışıyoruz. Sunumlar etkili olamıyor. Yaratıcı drama veya oyunlar kullanmaya çalışıyoruz.*

✓ *Medyanın etkileri konusunda MEB'in politika anlamında müfredatına bunları yerleştirmesi gerekmektedir. İnternette site sağlayıcıları denetlenmelidir.*

3. SONUÇ

Öğrenci memnuniyetini sağlamak ve öğrenci bağlılığını artırmak için kurumun, sürekli kalite odaklı politikalarla daha güçlü bir akademik ve kurumsal kültür geliştirmesi gerekmektedir. Bu kurum kültürünün sağlanması için de idari personel, akademik kadro ve öğrencilerin yaşadığı sorunlardan tespitler oluşturup, iyileştirmeler önererek eyleme geçilmesi önem arz etmektedir.

Günümüzün bir gerçeği olarak büyük evde yaşayan küçük aileler, gerçek hayatta olmayan ancak sosyal medyada fazlaca olan arkadaşlıklar, daha büyük televizyon izleyen ancak daha az kitap okuyan bireyler, gelişmiş ilaçların katkı sağlamasının düşünüldüğü yetersiz sağlık koşulları, aya gitmeyi düşünen ancak komşunu dahi tanımayan bir toplum yapısı, pahalı saatler kullanan ancak hiç vakti olmayan bireyler, daha çok insana oranla daha az insanlığın olduğu, çok sayıda ilişkiye karşın gerçek sevginin hiç olmadığı bir durum karşımıza çıkmakta ve bu konu incelenmesi gereken bir hale gelmektedir.

Yeni Medya ve Aile Çalıştayı Sonuç Raporunda 6 alanda yeni medyayla ilgili alanının önde gelen katılımcılarından gelen bilgiler doğrultusunda bazı somut sonuçlara ulaşılmıştır. Bu doğrultuda medyada kullanılan teknolojilerin geliştirilmesi, ebeveynlerin bilinçlendirilmesi, bağımlılık kavramının tanımlanması, medya okuryazarlığının geliştirilmesi, doğrulama mekanizmalarının geliştirilmesi, yerli içerik üretiminin oluşturulması, kamu spotları oluşturulması, siber zorbalık konusunda farkındalık yaratılması, sosyal medyadaki cinsiyetçi dile karşı önlem oluşturulması, yeni medya okuryazarlığı oluşturulması, temel aile eğitimi yapılması, internetteki site sağlayıcıların denetlenmesi gibi saptamalar yapılmıştır.

Yeni medyanın etkileri tanımlanarak ailelere ve eğitimcilere bu etkiler konusunda bilgilendirmeler çeşitli yollarla sağlanmalıdır. Kamu spotları, seminerler, eğitimler verilerek bireylerin en az şekilde zarar alması sağlanacak şekilde düzenlenmelidir.

Genel olarak katılımcıların büyük bir çoğunluğu, medya okuryazarlığının çocuklara, ailelere ve eğitimcilere birer ders niteliğinde verilmesi gerektiği görüşü üzerinde durmuşlardır. Medya okuryazarlığına ek olarak sosyal medya okuryazarlığı, yeni medya okuryazarlığı gibi çağa uygun eğitimlerin verilmesi de teknoloji kültürünün oluşması adına önem taşımaktadır.

Siber zorbalıkla ilgili olarak tespitler belirtilmiştir. Buna bağlı olarak siber zorbalık yaşayan çocukların yaşadıklarını çevreleriyle paylaşmadığı ve içine kapandığı alanında uzman kişiler tarafından teşhis edilen bir durum olarak ortaya konmuştur. Bu sebeple siber zorbalığın önünü almak için ailelerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. İnternet içeriklerinin denetlenmesi ve bu konuyla ilgili olarak yasal yaptırımların artırılması da önem taşımaktadır.

Dünyadaki birçok kuruluşun çıkış noktasının hak temelli bakış açısı olduğu görülmektedir. Hak temelli pozitif ebeveynlik anlayışı bir kavrama oturtulmalı, katılım hakkı garantiye alınmalıdır. Bununla ilgili olarak dünyadaki bu konuyla ilgili yazılan içerikler ailelerin anlayabileceği bir dille aktarılmaya çalışılmalı, ailelere yönelik seminerler yapılarak bunu kurumsallaştırmak gerekmektedir. Fon destekli projelerle ailelere katkı yapılabilir.

Medyayı kullanan bireylerin bu ortama uyum sağlaması ve bilinçli bir düzeyde bu kullanımın gerçekleşmesi için çeşitli seminerler yapılmalıdır. Masa raporlarının tespitlerinden biri de farkındalık çalışmalarının yapılmasının gerekli olduğu görüşüdür. Siber korsanların bakış açısına yabancı olmaktan kaynaklanan bilinçsiz veri paylaşımı değerlendirilerek kişisel verilerin kullanımı kanunu güçlendirilmelidir.

Çocuğun iletişim hakkı korunmalı, çocukların gelecekte yaşayacağı olabilecek zararlar önlenmelidir. Bu doğrultuda YouTube, çocukların yer aldığı videolara yorum kısıtı koyarak iletişim hakkını koruma yolunda bir adım atmıştır.

Aile arasındaki etkileşimin geliştirilmesi gereklidir. Bu etkileşim, bireylerin sanal dünya içinde vakitlerini azaltma yoluna gitmeleri adına önemli bir hareket olma niteliği taşımaktadır.

Çocukların özellikle internet ortamıyla birlikte yetişkinler tarafından cinsel tacize daha açık konuma geldikleri tespit edilmiştir. Aileler sınırlayıcı anlayışın tersine proaktif bir şekilde çocuğa yaklaşmalı, çocukların tüm mecraları nasıl kullanması gerektiği öğretilmelidir.

Sosyal politikalar ve hukuki iyileştirmeler açısından düşündüğümüzde Emniyet Müdürlüğü ve yasal süreçlerde görev alacak eleman sayısının artırılması bu konular üzerine önlem alma noktasında önem taşımaktadır. Yasal mevzuatlar güncel sorunları kapsar şekilde reforme edilmeli, internette site hizmet sağlayıcılarının denetlenmesi konusunda yasal mevzuat geliştirilmelidir. Bununla birlikte, kişisel verilerin korunması konusunda AB mevzuatı ile uyum sağlanması, e-tespit uygulamasının kapsamının geliştirilmesi ve medyada çocuğun korunması kanunun çıkarılması gereklidir. Aile ve çocuklar duyarlı hale gelmeli, çocukların bilgisayar başında geçirdiği süreler denetlenerek takip edilmelidir. Gerçek olmayan haberler suçlar disiplinine girmeli, insanlar kısıtlandırılmadan önce bilinçlendirilmenin yolu açılmalıdır.

Yeni medya ve bağımlılık incelendiğinde, bağımlılık kavramının tanımlanmasında bir sorun olduğu saptanmıştır. Bu noktada temel kavramların tanımlanması ve kriterlerin belirlenmesi için çeşitli akademik ve özel sektöre bağlı kurumlarda ölçek geliştirme çalışmalarının desteklenmesi ve geniş kitlelere uygulanması konusunda kolaylık

sağlanması gerekmektedir. Ayrıca çalıştayda güncel bilişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımının toplumun her kesimine ulaştırılması konusunda kurumlar arası koordinasyon sorunu olduğu belirtilmiştir. Buna uygun olarak ortak protokoller oluşturulması, çocukların konu ile ilgili eğitiminde akran eğitimi yönteminin kullanılması gerekmektedir.

Çalıştay kapsamında önerilenlere göre özel yaşamın gizliliğinin korunması amacıyla sosyal medya alanına ilişkin bir etik kurul kurulmalı ve sosyal sorumluluk projesi kapsamında üniversitelerde eğitim verilmelidir. Ayrıca yeni medya ile birlikte doğru yanlış her türlü bilginin/haberin teyit edilmeden yayılması durumu belirtilmiştir. Bunun için doğrulama mekanizmaları kurulmalı, TGC gibi meslek örgütleri çatısı altında bu mekanizmalar geliştirilmelidir.

Günümüzde oyunun şeklinin değişmesiyle birlikte dijital hale gelen oyunlarda çok fazla şiddet ve cinsellik bulunmaktadır. Çocuklar izledikleri kişilerin oynadıkları oyunlarda da çok fazla argo kelimeye maruz kalmakta ve oyunlarda yaşanan fantazilerin fantazi değil de gerçek olduğu durumu ortaya çıkmaktadır. Bunun için yerli içerik üretimi önemlidir. Çocukları dijital dünyadan ayırmak yerine bu içerikler engellenmelidir. İçerik filtrelenmesi de işe yarayabilir. Çocuklara özel arama motorları geliştirilebilir ya da alternatifler bu noktada üretilmelidir.

Sağlık sorunlarına yeni medyayla birlikte hem artmış hem de farklı eklemler yapılmıştır. Yeni medya psikolojik ve ruhsal sorunları artırmakta, görme kaybı, fiziksel duruşun bozulması gibi fiziksel sağlık sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bunun için aile içi iletişim konusunda topyekün eğitimler ve seminerler verilmeli, "Alo Sosyal Medya Hattı" gibi telefon hatlarıyla ailelerin destek alacağı bir birim oluşturulmalıdır. Bununla birlikte artırılmış sanal gerçeklik uygulamaları geleceğe yönelik sağlık sorunları da ortaya çıkarmaktadır. Bunun için uygulamalar ilerde yaratılacağı sorunları engelleyecek şekilde geliştirilmelidir.

Çocuklar ilgilenen kimseleri olmadığından dolayı eğlenceli bulduğu oyun dünyasına yönelmektedir. Bu oyunların yarattığı sorunlar da bulunmaktadır. Mavi balina, momo gibi oyunlar çocukların psikolojilerinde ve fizyolojilerinde hasar oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak çeşitli dijital hastalıklar çocuklara aileleri ve eğitimciler tarafından anlatılmalı, dijital oyunlar karşısında aileler bilgilendirilmeli, Kültür Bakanlığı artırılmış gerçeklik ve yeni medya olanaklarından faydalanan eserler, oyunlar ortaya koymalıdır.

İnsanlar yoğun bir şekilde nomofobi yaşamaktadırlar. Dijital narsizm, ego sörfü, google takibi, stalk, siberhondrig, fotolarging, facebook depresyonu, internet siniri teknolojinin bireylere kazandırdığı yeni alışkanlık ve sorunlardandır. Sosyal medyada günde iki saat geçirildiği düşünüldüğünde ve 3 milyar insanın bu mecraları kullandığı görüldüğünde etkisinin çok geniş çaplı olduğu görülmektedir. Sosyal medya insanları daha çok strese sokmakta, insanların 20 dakika Facebook kullanıma sonunda ruh hali inişe

geçmekte ve sosyal medya depresyonu ortaya çıkmaktadır. Bunun için tedavi amaçlı uygulamalar kullanılmalı, sosyal medya okuryazarlığı dersi konmalı, alanla ilgili öğretmenler bu dersi vermeli. STK'lar sosyal sorumluluk projeleri olarak sosyal medya ve mobil kullanımı konusunda eğitimler konulmalıdır. TÜBİTAK tarzı kurumlar bu temalı projelere destek vermelidir.

Bilinçsiz kullanımın oluşturacağı sorunların ülkede artması olasıdır fakat var olan eğitimlerin ve seminerlerin bunu karşılaması yetersizdir. Bilinçlenmenin artırılması için eğitimlerin de artırılması gereklidir. Bireylere internet kullanımı konusunda destek verilmelidir.

Nefret söylemi yeni medyayla birlikte artar duruma gelmiştir. Bununla birlikte nefret söylemi suçunun henüz bir tanımı bulunmamaktadır. Bu noktada nefret söyleminin tanımı belirlenirken sosyal medya etik ilkelerin geliştirilmesi gerekmektedir. Çin'de yapılan "vatandaş puanı" uygulamasına benzer bir uygulama geliştirilebilir, nefret söylemi hukuki bir zemin altında tanımlanabilir.

Masalardan gelen raporlar incelendiğinde sosyal medyada ciddi bir kontrolsüzlüğün hakim olduğu görülmektedir. Kişilerin haberi olmadan veriler toplanmakta, özel hayatın gizliliği yok sayılmakta ve bazı sağlık sorunları da sosyal medya sebebiyle ortaya çıkmaktadır. Bunun için çocukların korunmasına yönelik spesifik bir yasa çıkarılmalı, sağlık hizmetlerinde bilginin güvenliğine ilişkin standartlar ve ilkeler getirilmeli, mahremiyeti ve gizliliği ele alan yeni düzenlemeler değil yaptırımlar getirilmelidir.

Belirlenen durum tespitleri öğrenmeye, bilinçlenmeye, kişisel yeterlilik gelişimine, kimliğe uygun olarak ele alınmalı ve bu durumlara yönelik belirlenen iyileştirme önerileriyle stratejiler geliştirilmelidir. Elde edilen sonuçlar bir bütün olarak incelendiğinde yeni medya bilincini sağlamada birtakım düzenlemelerin yapılması gerektiğine ulaşılmıştır. Belirlenen sorunlarla ilgili olarak birimler, oluşturulacak bir eylem planı çerçevesinde tespit ve önerileri hayata geçirmelidir.

Toplanan veriler doğrultusunda her bir tespit için iyileştirme önerisi, aksiyon alması gereken birim ve bu birimin ne kadar zamanda iyileştirmeyi tamamlaması gerektiğiyle ilgili olarak "Eylem Planı" hazırlanmıştır. Bu planda; yeni medya ve bağımlılık konusunda 7, yeni medya ve etik konusunda 8, yeni medya ve ebeveyn-çocuk ilişkisi konusunda 13, yeni medya ve eşler arası iletişim konusunda 8, yeni medya ve sağlık sorunları konusunda 12, sosyal politikalar ve hukuki iyileştirmeler konusunda 13 (toplamda 61) aksiyon süreci oluşturulmuştur.

Yeni medyanın etkilerini görmek ve olumsuz etkilere karşı önlem almak için oluşturulan eylem planının hayata geçirilmesi önem arz etmektedir.

Yeni Medya ve Aile Çalıştayı raporunun gelecekte yürütülecek yeni medya çalışmaları adına yol gösterici olarak tüm paydaşlara faydalı olmasını temenni ediyoruz. İnanıyoruz ki birlikte yaratacağımız bu güç önümüzdeki yıllarda hedeflediğimiz noktalara taşınma konusunda hissedilir katkılar sağlayacaktır.

EK GÖRÜŞ VE ÖNERİLER

- **(Prof. Dr. ÖMER ÖZYILMAZ)** Bu özgürlük değildir. Kimliksiz olduğu taktirde insan, kendisini de aşan ve kendisini tanıyamayacağı bir idin altına giriyor ve kendisi olmaktan çıkıyor. Bu şekilde medya çok yararlı olabilecekken çok zararlı oluyor. Bence insanların kendi kimliğini kullanması lazım. Radyolarda televizyonlarda gerçek kimlik kullanımı nasıl sorun olmuyorsa yine olmamalıdır.
- **(Prof. Dr. NİLGÜN SARP)** Sosyal medyada 60 yaşında bir adam kendisini 13 yaşında gibi gösterip çocukları kandırabiliyor. Bunlarla ilgili çok suç var. İşin bu şekilde pedofili yönü de bulunmaktadır.
- **(Dr. Öğr. Üyesi DENİZ AKBULUT)** Bana göre çalıştayda en çok öne çıkan konular aile eğitimi, bilinçlendirme ve farkındalık konuları oldu. Burada özellikle hedef gruplara eğitim yapılabilir ama Türkiye'nin geneli düşünüldüğünde yeni medya konusunda geleneksel medya araçlarının kullanılmasını düşünüyorum. Yedi bölgede aileler interneti çok iyi kullanmıyor. İlk yapılması gereken şey kamu spotuyla yeni medya kullanımının etkin hale getirilmesi. Geleneksel medya göz ardı edilmemeli.
- **(Prof. Dr. ALİ BÜYÜKASLAN)** Bu tip konularda gençlerin dinlenilmesi unutuluyor, halbuki bu mecraları en çok kullanan onlar.
- **(Bağımlılık masasından)** Belirlenen tespitlere yönelik olarak ilgili yerlere gidilmesi çok güzel ancak ek olarak Sağlık Bakanlığı'na da gidilirse ve çalışmaya dahil edilirse çok daha iyi olur. Aile hekimlerinin evlilik raporu verirken çiftleri bir süreçten geçirmesi, bebek öncesinde ruhsal eğitimler verilmesi önemlidir. Aile Bakanlığı ve Sosyal Politikalar Bakanlığı beraber harekete geçebilir.
- Orta gelirli ve ortalamanın altındaki aileler çocukların bilinçaltına bunu sokuyor ve çocuklar da kolay para kazanmanın yollarını arıyorlar. İki seçenek arasında kaldıklarından psikolojik baskı ve ekonominin etkisiyle sosyal medyaya yöneliyorlar.

- **(Dr. Öğr. Üyesi DENİZ AKÇAY)** Whatsapp grupları üzerinden anneler okul yönetimine müdahale etmektedir. Bu da çocukların akranlarıyla ilişkisini olumsuz yönde etkiliyor. Çocuğun okuldaki durumu gözardı edilerek bu yapılıyor. Okul idaresine aile müdahale etmiş oluyor. İlerde de üniversite hocalarından ve okullarından da bunu bekliyorlar.

- **(Dr. Öğr. Üyesi HİCRAN ILGIN)** Ailede birilerinin medya konusunda iyi bir eğitim alması gerekiyor. Ailedeki görevin yerine getirilmesi için temel ahlak kurallarına iyi bakmak gerekmektedir. Bunu kaybeden çocuklar yetiştirdiğimizde çocuk gerçek hayatta ettiği küfürü sanal dünyada siber zorbalık boyutuna taşımaktadır. MEB, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bu konularda aksiyon almadan önce temelde anne babaya çok rol düşüyor. Teknofobik olmasak ve yeni medyayı olumlu yönde kullanmaya çalışsak daha iyi olacaktır.

- **(Paydaş: M.E.B.)** İlköğretimde velilerin bilgisayar ve internet sağlayıcılarının hali hazırda sunduğu ebeveyn denetimi özellikleri konusunda velilere eğitim verilmelidir. Örneğin Microsoft işletim sisteminde ebeveyn bilgisayarın hangi günlerde ve kaç saat açık kalabileceğini belirleyebilmektedir.

- **(Paydaş: Teknoparklar Yazılım Geliştirme Birimleri)** Cep telefonlarında ve bilgisayarlarda giriş şifre kontrol özelliği ayarları yapılarak cihaz kullanımını yaşa ve cinsiyete göre kısıtlamalıdır. Kullanıcı profili oluşturuluyorken ebeveyn tarafından (çocuğun yaş vs) oluşturulması sağlanmalıdır. Çocuklar kullanıcı tanımlıyorken kısıtlamaları atlayabilmek için gerçek veriler girmemektedirler.

- **(Paydaş: Teknoparklar Yazılım Geliştirme Birimleri)** Cep telefonlarının pek çoğunda yürüme ve hareket takip etme özelliği bulunmaktadır. Bu sayede kullanıcı ne kadar yürüdü, hareket etti, uyudu gibi durumlar kontrol edilebilmektedir. Bu özellik yeni bir yazılım sayesinde çocuğun belirli ölçülerde hareket ve uyku düzeni ile oyun yada bilgisayar kullanmasına izin verilebilecektir.

- **(Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı)** Sigara paketlerindeki uyarı yazıları gibi oyunlar her açılışta kısa uyarı yazıları eklenmesi oyun yazılım firmalarına zorunlu hale getirilebilir. Bunun yanında oyunların yaş guruplarına görede bazı uyarı ikonları gösterilebilecektir.
- **(Paydaş: M.E.B. Öğrenci Kulüpleri)** Bağımlılık uyarılarını hep akademisyen ve büyüklerin yapması çocuklarda olumsuz etkide bıraktığı olmaktadır. Bu uyarılar kendi yaş gurubundaki öğrencilerden duymaları daha olumlu sonuçlar verebilecektir. Bağımlılık yerine farkındalık, yeni medya kullanım uzmanlığı, gibi olumlu başlıklar kullanılmalıdır.
- **(Paydaş: M.E.B. Öğrenci Kulüpleri)** Kötü alışkanlık ve ortamlardan sakındırmak, iyi ortamı canlandırmak arasında denge kurulmalıdır. Oyun oynama, oturma, konuşma..... Spor kulüplerine teşvik ve ödül sistemleri getirilebilecektir. Okul spor kulüpleri zenginleştirilmelidir.
- **(Paydaş: Kamu Spotu)** İnternet fenomenlerinin bağımlılık konuda farkındalık oluşturmaları teşvik edilmelidir.
- **(Paydaş: M.E.B.)** Okullarda mevsim panoları gibi teknoloji kullanım bilgilendirme panoları olmalıdır.
- **(Paydaş: Kültür ve Turizm Bakanlığı)** Radyo TV mecrasındaki RTÜK gibi YMÜK (Yeni Medya Üst Kurulu) oluşturularak dijital ortamda çalışmalar üretebilecektir.
- **(Paydaş: M.E.B.)** Yazılım liseleri ve MEB bağlı okullarda yazılım kulüpleri kurularak dijital ortamdan tamamen sakındırmak yerine doğru yönlendirme yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Algül A., Karadağ G., Övür A., Yengin D., Bayrak T. (2018), "Sanal Gerçekliğin Tetiklediği Semptomlar" İstanbul, İstanbul Aydın Üniversitesi Yayınları

American Academy of Matrimonial Lawyers (AAML). (2013) "Big Surge in Social Networking Evidence Says Survey of Nation's Top Divorce Lawyers". <www.aaml.org/about-theacademy/press/press-releases/e-discovery/big-surge-social-networking-evidence-says-survey>. Erişim tarihi 28.12.2017

Aslan, A. & Karakuş Yılmaz, T. . (2017). "Türkiye'de Güvenli İnternet Kullanımına Yönelik Gerçekleştirilen Uygulamaların Analizi" Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (53), 121-143.

Asrak Hasdemir, T . (2014). "Gelenekselden Yeni Medya Okuryazarlığına: Türkiye Örneğinde Bir Değerlendirme". Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2), 23-40.

Atalay, G.E., Koncu Akhuy, N., Candan, T., Çoban, G. ve Güneş, Z. (2018) "Son Beş Yılda Türkiye'de Boşanmalara Etki Eden Bir Faktör Olarak Yeni Medya Teknolojileri ve Sosyal Medya", İAU, TARMER, 2. Halit Aydın Bilim ve Araştırma Ödülleri, yayın aşamasındaki araştırma.

Aufderheide, P. (1992). "Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy". Washington, DC: Aspen Institute. http://www.medialit.org/reading_room/article356.html (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

Büyükbaykal Ilgaz, C. (2019), "Medya Okuryazarlığı Eğitimi", İstanbul, Der Yayınları

Carter, A. Z. (2016), "Married and Previously Married Men and Women's Perceptions of Communication on Facebook with the Opposite Sex: How Communicating Through Facebook Can Be Damaging to Marriages", *Journal of Divorce & Remarriage*, vol. 57(1), 36-55.

Cerrah, L. (2016), "Sosyal Medya ve Bazı Kurumsal Etkileşimler ve Sosyal Medyaya Eleştirel Yaklaşım", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Aralık 2016 20(4): 1393-1414.

Clayton , R.B.,Nagurney A. ve Smith, J.R. (2013), "Cheating, breakup, and divorce: is Facebook use to blame?" *CyberPsychology, Behavior, and Social Networking*, Volume 16 (10), 717-720.

Çavdar, G. (2009) "Kamu Hizmeti Yayıncılığı ve Etik", Fırat Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve Etik Semp, 07-09 Ekim 2009, Elazığ.

Çubukcu, Ahmet & Bayzan, Şahin (2013), "Türkiye'de Dijital Vatandaşlık Algısı ve Bu Algıyı İnternetin Bilinçli, Güvenli ve Etkin Kullanımı ile Artırma Yöntemleri", Middle Eastern & African Journal of Educational Research, (5), 148-174.

Demir V. (2006), "Medya Etiği", Beta Yayınları, İstanbul

Digital in 2018, "Essential Insights Into Internet, Social Media, Mobile and E-Commerce Use Around the World", <https://wearesocial.com/blog/2018/01/global-digital-report-2018/>, erişim tarihi 3 Ocak 2018.

Divorce Online, Alarming Increase in Facebook Related Divorces, <https://www.divorceonline.co.uk/blog/alarming-increase-in-facebook-related-divorces-in-2011/> (erişim tarihi 27 Kasım 2017).

Erdem, H., Türen, U., & Kalkın, G. (2017). "Mobil Telefon Yoksunluğu Korkusu (Nomofobi) Yayılımı: Türkiye'den Üniversite Öğrencileri ve Kamu Çalışanları Örneklemi". Bilişim Teknolojileri Dergisi, 10 (1), 3-4

Erol, Gülbuğ (2012). "İletişim ve Etik", İstanbul: Hiperlink Yayınları

Fox, J. & Anderegg, C. (2014), "Romantic Relationship Stages and Social Networking Sites: Uncertainty Reduction Strategies and Perceived Relational Norms on Facebook", Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking VOL. 17, NO. 11, 78-89.

Gürel, T. (2009). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik Kavramlarının Kuramsal Bağlı Üzerine Bir İnceleme", Medya ve Etik Sempozyumu, 07-09 Ekim 2009, Fırat Üniversitesi Elazığ

Helsper E.J. ve Whitty M. T. (2010), "Netiquette within married couples: Agreement about acceptable online behavior and surveillance between partners", Computers in Human Behaviour, vol.26 (5), 916-926.

Hobbs, R. (2004). "Medya Okuryazarlığı Hareketinde Yedi Büyük Tartışma" Çev.: Melike Türkân Bağlı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 37(1): 122-140.

<https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates> , E.T: 09.04.2019

<https://www.ofcom.org.uk/research-and-data/media-literacy-research/childrens/children-and-parents-media-use-and-attitudes-report-2018>, E.T: 01:06:2019

<https://www.yesilay.org.tr/tr/bagimlilik/teknoloji-bagimliliği>, E.T: 09.04.2019

Kabakçı Yurdakul, I., Dönmez, O., Yaman, F. & Odabaşı, H. F. (2013). "Dijital Ebeveynlik ve Değişen Roller", *University of Gaziantep Journal of Social Sciences*, 12(4):883-896.

Kandemir Özdenak, C. (2019), "Televizyon ve Çocuk İzleyici", İstanbul, Der Yayınları

Karadağ, G.H. (ed.) (2019) "Dijital Hastalıklar", İstanbul, Der Yayınları

Koltay, T. (2011). "The Media and The Literacies: Media Literacy, Information Literacy, Digital Literacy", *Media Culture Society*, 33(2) s.211-221.

Lenhart A, Duggan M, Perrin A, Stepler R, Rainie H, Parker K. Teens, (2015), "Social Media and Technology Overview 2015. Smartphones Facilitate Shifts in Communication Landscape For Teens" Washington, DC: Pew Internet & American Life Project.

McDaniel, B.T., Drouin, M. & Cravens, J (2017) "Do you have anything to hide? Infidelity-related behaviors on social media sites and marital satisfaction", *Computers in Human Behaviour*, vol. 26 (5), 916-926.

Mehmet, Ş., Cansel, P. A., (2018) "Çocukları Sanal Dünyada(n) Koruma Kılavuzu", İstanbul, Hayykitap.

Mustafaoğlu R, Zirek E, Yasacı Z, Özdiñler AR. (2018) "Dijital Teknoloji Kullanımının Çocukların Gelişimi ve Sağlığı Üzerine Olumsuz Etkileri", *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*. 5(2):1-21

Odabaşı, F. (2017) "Dijital Yaşamda Çocuk", Ankara: Pegem Akademi

Pekman, C. (2006). "Avrupa Birliğinde Medya Okuryazarlığı". I. Uluslararası Medya Okuryazarlığı Konferansı, İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Slater and Gordon Lawyers (30.04. 2015) "Social Media is the New Marriage Minefield", <https://www.slatergordon.co.uk/media-centre/press-releases/2015/04/social-media-is-the-newmarriage-minefield/>, erişim tarihi, 28.12.2017.

Tarhan, N., Nurmedov, S. (2017) "Bağımlılık", İstanbul, Timaş Yayınevi

Taşkıran, N. Ö. (2007). "Medya Okuryazarlığına Giriş", İstanbul: Beta Basım.

Thoman, Elizabeth (2003). "Skills and Strategies for Media Education", 28.02.2006 tarihinde www.medialit.org adlı internet sayfasından elde edilmiştir.

Topuz, H. (2011). "Medya Eğitimi: Medya Çözümlemesi" N. Türkoğlu ve M.C. Şimşek (ed), Medya Okuryazarlığı içinde. İstanbul: Kalemus Yayınları.

UNICEF (2017), "Dünya Çocuklarının Durumu 2017", Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu.

Yengin, D. (2019). "Teknoloji Bağımlılığı Olarak Dijital Bağımlılık", The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 9 (2), 130-144

Young, ES. "Internet Addiction: Symptoms, Evaluation and Treatment", Vande Creek L, Lackson T, Eds. Innova-Tims in Clinical Practise: A Source Book, Vol. 17. Sarasota, FL: Professional Resource Press, 1999:19-31

Zamanın Çoğunu İnternette Geçirme Boşanma Sebebi- Yargıtay Kararı, 12.12.2015 09:39 <http://www.bhd.org.tr/icerik-zamanin-cogunu-internette-gecirme-bosanma-sebebi-yargitaykarari-205.html>

EK 1.Program Akışı

YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI

Tarih: 27 Mart 2019 Çarşamba, Saat: 12:30-18:00

Yer: Üsküdar Üniversitesi Güney Yerleşke Fuat Sezgin Konferans Salonu

Genel Program Akışı

12.30-13.00 – Kayıt

13.00-13.30 – Çalıştay Açılışı

13.30-15.30 – Çalıştay İlk Oturum

15.30-16.00 – Kahve Arası

16.00-18.00 – Çalıştay İkinci Oturum

18.00-18:30 – Sonuç ve Kapanış

EK 2. AFİŞ

YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI

27 Mart 2019

Kayıt 12.30 - 13.00
Açılış 13.00 - 13.30
1.Oturum 13.30 - 15.30
2.Oturum 16.00 - 18.00

Üsküdar Üniversitesi
Güney Yerleşke
Fuat Sezgin Konferans Salonu

<http://vrlab.aydin.edu.tr/yma2019/>

EK3: EYLEM PLANI

YENİ MEDYA VE BAĞIMLILIK EYLEM PLANI				
Tespit	İyileştirme Önerisi	İşin Sahibi	Süre	
Bağımlılık kavramının tanımlanması	Temel kavramların tanımlanması ve kriterlerin belirlenmesi noktasında çeşitli akademik ve özel sektöre bağlı kurumlarda ölçek geliştirme çalışmaları desteklenmeli ve ayrıca geniş kitlelere uygulanması konusunda kolaylık sağlanmalı.	Üniversiteler, teknik sorumlular, MEB, Bağimlilik konusunda çalışan dernekler, Yeşilay, İl Sağlık Müdürlükleri.		
Bilişim teknolojilerinin doğru kullanımı konusunda ailelerin yetersiz kalması	Evlilik arifesinde kurulacak anne baba okullarında eğitimler verilmeli. Aileler çocuklarını iyi gözlemlemeli, onların hobileri doğrultusunda yönlendirerek zamanlarını verimli kullanmalarını sağlanmalı. Aileler çocukları ile akraba ziyareti gibi sosyal aktiviteleri gerçekleştirilmeli. Aileler yasaklama yerine dijital detoks yapmalı.	Yerel Yönetimler, Okullar, Üniversiteler, Müftülük, İl Sağlık Müdürlükleri, Sosyal Yardımlaşma Dernekleri.		
Güncel bilişim teknolojilerinin bilinçli kullanımı konusunda eğitimcilerin yetersiz kalması	Eğitim fakültesi müfredatları güncellenmeli. Yeni Medya Bölümü müfredatları uygulama ile zenginleştirilmeli. Öğretmenlere hizmet içi eğitimler sürekli ve güncellenerek uygulanmalı.	MEB, Üniversiteler		
MEB'e bağlı okullarda müfredatların güncel bilişim teknolojileri ile entegre hale gelmemesi. Medya Okuryazarlığı derslerini alan uzmanların okutulmaması	Dersler, geleneksel öğretim yöntem ve araçları dışında, güncel yöntem ve dijital araçlarla yürütülmelidir. (Kahoot gibi Web 2.0 uygulamalarını sınıf içinde akıllı telefon ya da tabletlerle kullanıdırarak. Ya da Ters Yüz Öğrenme modeli gibi bir modelle sosyal ağları mesajlaşma servislerini eğitime entegre etmek.) Bilişim Teknolojileri, bilinçli ve güvenli internet kullanımı, sosyal ağ kullanımı, yeni medya okuryazarlığı dersleri, alan uzmanı öğretim üyeleri ya da öğretmenler tarafından okutulmalıdır.			
Güncel bilişim teknolojilerinin bilinçli ve güvenli kullanımının toplumun her kesimine ulaştırılması konusunda kurumlar arası koordinasyon sorunu bulunması.	Ortak protokollerle koruyucu- önleyici ve yönlendirici çalışmalar anne baba, çocuk ve öğretmen ekserinde herkese ulaştırılmalıdır. Daha çok sayıda, etkili, alana özel kamu spotları hazırlanmalıdır.	MEB, Üniversiteler		
Oyun, sosyal medya bağımlılığı konusunda yazılım şirketleri ile ortak çalışma yürütülmemesi	Yazılım şirketleri bağımlılık oluşturabilecek, şiddet içerikli oyunlar ve benzeri yazılımlar için ekrana uyarı yazıları yazmaları konusunda teşvik edilebilmelidir. Çocukların bilinçsiz zaman geçirmelerine engel olmak adına dijital oyun ve sosyal medya yazılımları için alarm programları kullanılmalı. Çocukların internet erişimi sağladığı cihazlarda filtre programları kullanılmalı ve bu programların ücretsiz ya da sembolik ücretlerle şirketlerden temin edilmesi gerekmektedir.	MEB, yazılım şirketleri		

YENİ MEDYA VE ETİK EYLEM PLANI			
Tespit	İyileştirme Önerisi	İşin Sahibi	Süre
Çocuklar da dahil herkesi içerik üreticisi haline geldi. Ayrıca ciddi biçimde dijital emek sömürüsü de söz konusu	Medya okuryazarlığının yaygınlaştırılması gerekir. Medya okuryazarlığı dersi zorunlu hale getirilmeli. Dersi iletişim fakültesi mezunlarının vermesi sağlanmalıdır. Ailelere ve din görevilerine de medya okuryazarlığı eğitimi verilmeli. Telif hakları konusunda çalışma yapılmalı.	Talim Terbiye Kurulu, Milli Eğitim Bakanlığı, Sosyal Medya Etik Konseyi.	
Yeni medya ile birlikte doğru yanlış her tür bilginin / haberin teyit edilmeden yayılması söz konusu.	Teyit. Org gibi gazeteciler için bir sistemin kurulması. Doğrulama mekanizmaları kurulmalı. TGC gibi meslek örgütleri çatısı altında bu mekanizmalar gerçekleştirilebilir	Gazetecilik meslek örgütleri	
Dijital oyunlarda çok fazla marka reklamı, şiddet, cinsellik ve cinsiyetçilik söz konusu	Etik ilkeler geliştirilmeli. Reklam Öz Denetim Kurulu bir çalışma yapmalı.	Sanayi Bakanlığı, Reklam Kurulu, Reklam Öz Denetim Kurulu.	
Yeni medyada özel yaşamın gizliliği ciddi bir şekilde ihlal ediliyor	Hukuki çözüm aranmalı, haber bağlamında bir takım haber kurulları kurulabilir. Sosyal medya alanına ilişkin bir etik kurulda kurulabilir. Sosyal medya etik konseyi gibi inceleyecek, eğitecek etik ilkeler geliştirilmeli. Sosyal sorumluluk projesi olarak üniversitelerde eğitim verilsin bir kampanya düzenlenebilir.	Aile Bakanlığı, Gazetecilik meslek örgütleri	
Yeni medyada nefret söylemi çok fazla	Nefret dilinin değişmesi gerekiyor. Medya çalışanlarının dikkat etmesi gerekiyor. Hem haber hem sosyal medya için etik ilkeler geliştirilmeli. Medyanın söylem dili değiştirilmeli. Tık almak adına bazı olayları yanlış aktarıyorlar. Haber üreten kurumlar hareket almalı.	Adalet Bakanlığı, Gazetecilik Meslek örgütleri	
Medya okuryazarlığı dersi ve dersi veren hocalar yetersizdir. Genellikle uzmanlık alanı olmayan din öğretmeni / sosyal bilgiler öğretmeni gibi ders saatleri az olan hocalar dersleri vermektedir.	Medya okuryazarlığı dersinde eğitim sistemi değiştirilmelidir ve ders zorunlu hale getirilmelidir.		
Okulda dağıtılan tabletleri hackliyorlar ve ders sırasında oyun oynuyorlar.	Aileler eğitilmelidir.		
Yeni medyada dijital emek sömürüsü vardır.	Telif patent hakları yerleştirilmesi. Batıda olduğu gibi kullanmadan önce içeriği üretenden izin alması lazım.		

YENİ MEDYA VE EBEVEYN-ÇOCUK İLİŞKİSİ EYLEM PLANI			
Tespit	İyileştirme Önerisi	İşin Sahibi	Süre
K kulağı doğru tanınamamaktadır. Eğitimciler ve ebeveynler teknolojiye de hakim olamamaktadır. Önceden ebeveynlerinden öğrenen çocuk günümüzde öğretim durumuna geçmektedir.	Ebeveynlerin çocuklarına uyum sağlamayı öğrenmesi ve eğitimcilerin bu teknolojilere hakim olması gerekmektedir. Bireyler kendilerini nasıl dönüştüreceğini öğrenmeler.	Aile Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı.	
Dijital oyunlarda şiddet ve cinsel içerik bulunmaktadır. Böyle bir durumda çocuk ne kadar bilinçli olursa olsun karşısına çıkan reklam ve oyunlarla bilinçli okuryazarlık kavramı gündem dışında kalıyor.	Dijital içerik üretimidir. Çocukları dijital dünyadan ayırmak yerine bu içerikleri engellenmelidir. İçerik filtrelenmesi de işe yarayabilir. Çocuklara özel arama motorları geliştirilebilir ya da alternatif üretilebilir.		
İnternet bağımlılığının çok fazla kriteri bulunmamaktadır	Konuyla ilgili olarak ebeveynler bilgilendirilmelidir. Bu konuda bilgi sahibi olup güçlü durursa korkulacak bir şey yoktur. Ölümlü anne babalık becerilerine sahip olmak gerekmektedir. Bazı şeylerin öğrenilmesi gerekmektedir. "Anne babalık eğitimleri" yaygınlaştırılmalıdır.		
Katılım hakkını garanti altına almak gerekmektedir. Dijital çağdaki risklerden çocukları korumak gerekmektedir	Dünyadaki bu konuyla ilgili yazılan içerikler, ailelerin anlayabileceği bir dille aktarmaya çalışılmalıdır. Seminerler verilebilir. Aileler yönlendirilmelidir. Kurumsallaşmış eğitim seminerleri hazırlanabilir, fon destekli projelerle ailelere katkı yapılabilir.	Üniversiteler, Milli Eğitim Bakanlığı, Aile Bakanlığı	

Siber zorbalık	Ebeveynlerin bilinçlendirilmesinin yanı sıra öğretmenler de bilinçlendirilmelidir. Uçlu yapı kurulmalı. Okullar rehberlik servisiyle veilleri bilinçlendirmeli ve konuk çağırılmalıdır. Çevrimiçi risklerden korunmak adına okullar bu projeleri sürdürülebilir şekilde yapmalıdır. Önlleyici çalışmalara ek olarak müdahale de yapılmalıdır. Siber zorbalık vakalarında bir yol haritası olmalıdır. Alternatif içerik üretilmelidir.	Okulların rehberlik servisi, Milli Eğitim Bakanlığı, BTK	
Akıllı telefonlar aracılığıyla cinsel mesajlar ima edilmeye başlanmıştır. Çocuklar yetişkinler tarafından cinsel tacize açık duruma geldiler.	Çocukların bu tür bir iletişime maruz kaldığında ne yapması gerektiğiyle ilgili kurumlar bir yol haritası çizmeli ya da okullar buna uygun seminerler yapmalıdır. Aile akademileri kurulabilir. Eğitimciler de eğitilmelidir. Çocukların tüm mecraları nasıl kullanması gerektiği öğretilmelidir.	Üniversiteler, STKlar, Aile Bakanlığı	
Alenin çocuk ihmali vardır	Zorunlu kamu spotlarının yapılması gerekmektedir. Yeni medya üzerinden aile eğitimleri verilmelidir. Hastanelerde çocuk eğitimi başlığı altında bir bölüm buna ayrılabilir.	Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Diyanet, Kültür Bakanlığı	
Problemin kaynağı anne ve babadan kaynaklanmaktadır	Kişisel verilerle ilgili kamu spotları daha sık yapılmalıdır. Veri kullanımı ile ilgili olarak bilinçli davranılmalıdır. Farkındalık çalışmaları yapılmalı, anne ve babaya teknoloji kullanım kültürü iyi aktarılmalıdır.	Aile Bakanlığı	
Çocuk hangi bilgi kaynağına güvenceliğini bilmiyor. Çocukların yüzde doksanı tüm verilerini, şifrelerini arkadaşlarıyla paylaşıyor.	Aileye sorumluluk verilerek bu sorumluluğun yerine getirilip getirilmediği takip edilmelidir. Ailenin temel işlevleri harekete geçirilmelidir. Siber zorbalığın önü alınmalıdır. Aileler çocukların eğitimlerine karşı uyarılmalıdır.	Aile Bakanlığı	
Çocuklar her yere her şekilde kendi fotoğrafını koyuyor. Fotoğraflarını kimlerin gördüğünü bilmiyor.	Çocuğun iletişim hakkı da korunmalıdır. Tüm araçların desteği sağlanmalıdır. Mikro-iletişim kapsamında dönüşüm sağlanmalıdır. Ders odaklıktan sosyal medyaya adapte olan bir anlayışa geçilebilir. Unutulma hakkı önemslenmelidir. Hukuki bir zemine kavuşturulmalıdır. Çocukların gelecekte olabilecek zararları önlenmelidir.	Okullar	
Çocukların medya yeterli seviyede değildir, mevcut politikalar da günümüz koşullarını karşılamamaktadır.	Mevcut politikaların geriye çekilmesi uygulanmalıdır. Sosyal medya okuryazarlığı gibi bir ders eklenmelidir. Anaokullarında da bu derslerin verilmesi gerekmektedir. O dersi verecek profesyonellerinin de yetiştirilmesi gerekmektedir. Sorun bütüncül olarak değerlendirilecektir.	İletişim akademisyenleri, BTK	
Sosyal medya anneciliği kavramının ortaya çıkması.	Sosyal medya üzerinden yayılan bu cinsiyetçi dile karşı bir önlem alınmalıdır	BTK	
Çocukların çok yalnız olması.	Sokaklar, parklar tekrardan kazanılmalıdır. Çocuklar dijital ortamdaki sokak ortamına da geçmeyi öğrenmelidir.	Belediyeler.	

YENİ MEDYA VE EŞLER ARASI İLETİŞİM EYLEM PLANI			
Tespit	İyileştirme Önerisi	İşin Sahibi	Süre
Dijital medya okur yazarlığı eğitimleri olmalı	Dijital medya okur yazarlığı eğitimleri anaokulundan başlamalı. Sosyal hayatta devam etmeli. Devlet yeni medya/ sosyal medyaya aile hayatını güçlendirecek kamu spotları yerleştirmeli. Okullar ve sivil toplum kuruluşları dijital medya okuryazarlığı üstüne kurslar vermeli.	Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Okullar, sivil toplum kuruluşları	
Yeni medya eşler arası duygusal bağların zayıflığından yararlanılır	Ailede eşler arası duygusal bağların güçlendirilmesi ve aile arasındaki etkileşimin geliştirilmesi gereklidir. Bunun için evlilik öncesi ve sürecinde kurslar, tv programları, üniversitelerde verilecek eğitimler düzenlenmeli, kılavuz hazırlanmalı	Aile ve sosyal politikalar bakanlığı, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler	
Yeni medyanın kimlik gizlenerek kullanılması	Yeni medyada sosyal hayat gibi belli ölçütlere ve prensiplere kavuşturulmalıdır	Hükümet, Aile ve sosyal politikalar bakanlığı	
Ekonomik zorluklar insanlarına sosyal aktivitelerde bulunmasını zorlaştırmakta ve yeni medya mecralarına yönlendirmektedir	Toplunun ekonomik yönden daha güçlü hale gelmesi için hükümet, üniversiteler, ticaret ve ekonomik kuruluşları daha çok çalışmalı	Hükümet, üniversiteler, Sanayi ve ticaret kuruluşları	
Gözetim toplumu sebebiyle ortaya çıkan dijital flört şiddeti eşler arasındaki iletişimi de olumsuz yönde etkilemekte ayrıca yeni medya mecralarında birey nefret söylemine ve şiddete yönelmektedir.	Yeni medya ile ilgili hukuksal düzenlemelerin gözden geçirilmesi ve caydırıcı yaptırımların oluşturulması gerekmektedir. Dijital Medya okuryazarlığı eğitimlerinin başlaması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir, paneller, oturumlar, kurslar düzenlenmesi, kamu spotlarının yaygınlaştırılması ve bu eğitimlerin küçük yaşta başlayarak hem okullarda hem de sosyal hayatta uygulamalı olarak bireylere öğretilmesi amaçlanmalıdır.		

Yeni medya mecralarının yüz yüze iletişim yok etmesi aileyi de etkilemekte ve eşler arasında etkisini göstermektedir. Bu bağlamda eşler arasındaki duygusal bağların zayıf olması insanların başka arayışlara itmektedir.	Ailede eşler arası duygusal bağların güçlendirilmesi ve aile arasındaki etkileşimin geliştirilmesi gereklidir. Bunun için evlilik öncesi ve sürecinde kurslar, TV programları, üniversitelerde verilecek eğitimler düzenlenmeli, kılavuzlar hazırlanmalıdır.		
Z kuşağı giderek geleneksel medya mecralarından kopmakta ve dijital medyaya yönelmektedir.	Sosyal medyada ve geleneksel medyada farkındalık ve bilinç yaratacak kamu spotlarına, programlara, spot yayınlara ihtiyaç bulunmaktadır		
Ekonomik zorluklar insanların sosyal aktivitelerde bulunmasını zorlaştırmakta ve hiper kimlik kavramı ortaya çıkmaktadır.	Bireylerin sosyal etkileşime girebileceği platformların çoğaltılması. Sanatsal faaliyetlerin yaygınlaştırılması ve ulaşılabilir hale getirilmesi. Televizyon içeriklerinin ilgi çekici ve eğitici hale dönüştürülmesi. Toplumun ekonomik yönden güçlü hale gelebilmesi adına yeni yatırımların yapılması.		

YENİ MEDYA VE SAĞLIK SORUNLARI EYLEM PLANI			
Tespit	İyileştirme Önerisi	İşin Sahibi	Süre
Sosyalleşememe, sosyal yaşamının parçalanması.	Aileler birlikte zaman geçirmeye yönlendirilmeli.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	
Yeni medyanın psikolojik ve ruhsal sorunları artırması. Unutkanlık, (yol tarifi, telefon numarası vb)	Aile içi iletişim konusunda topyekûn eğitimler ve seminerler verilmesi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	
Fiziksel sağlık sorunlarını artırması (Görme, fiziksel duruş).	Ailelerin erişimine açık yeni medya siteleri olmalı. Telefon hatlarıyla ailelerin destek alacağı bir birim almalı (Alo Sosyal Medya Hattı). Hastanelerde ilgili poliklinikler olabilir.	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Sağlık bakanlığı	
Artırılmış sanal gerçeklik uygulamalarının geleceğe yönelik sağlık sorunları yaratması	Artırılmış Sanal gerçeklik uygulamaları konusunda araştırmalar yapıp ve uygulamaların yaratacağı sorunları engelleyecek şekilde geliştirilmesi	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler	
Yeni medya ve sosyal medya konusunda bilinçsizlik	Dijital medya okur yazarlığı derslerinin müfredata eklenmesi. Sosyal medya okuryazarlığı dersleri eklenmeli.		
Sağlık hizmetlerinde hasta ve sağlık çalışanlarının mahremiyetine önem verilmemesi.	Hasta ve çalışan hakları yönetmeliklerinde yaptırımlar artırılmalıdır.		
Sosyal medya bilgi kirliliği çok fazla ve yalan yanlış haberlerin önüne geçilememekte	Üniversiteler ve iletişim fakülteleri devrede olmalıdır, yasaklarla bir şeyin önü alınamamaktadır.		

Sosyal medyada ciddi bir kontrolsüzlük hakimdir. Kişilerin haberi olmadan verileri toplanmaktadır.	Çocukların korunmasına ilişkin spesifik bir yasa çıkarılmalı, sağlık hizmetlerinde bilginin güvenliğine ilişkin standartlar ve ilkeler getirilmeli, mahremiyeti ve gizliliği ele alan yeni düzenlemeler değil yaptırımlar getirilmeli, dijital medya kullanımının neden olduğu sorunlara uygun olarak politiklikler açılmalıdır.		
İnternette dolaşan çok yanlış bilgiler bulunmaktadır. Sağlık okuryazarlığı önemli bir hale gelmekte, en önemli fiziksel sıkıntı ise obezite olarak yaşanmaktadır.	Sağlık okur yazarlığı konusunda fakülteelerde ders olmalı. Müfredata girmeli. Tezler hazırlanmalı		
Mavi balina, momo gibi oyunların yarattığı sorunlar artmıştır. Çocuklar kimse onlarla ilgilenmediği için ve eğlenceli olduğu için bu oyunlara da yöneliyor.	Yeni medya okur yazarlığı dersleri olunmalı. Müfredatta yeni medyanın da hangi dinamiklerle hazırlandığının anlatılması. Çeşitli dijital hastalıkların çocuklara anlatılması, sorun olduğuna dair bir vurgu yapılmalı. Ailelerin erişimine açık yeni medya siteleri olmalı. Telefon hatlarıyla ailelerin destek alacağı bir birim almalı. Dijital oyunlar karşısında aileler bilgilendirilmeli. Kültür bakanlığı artırılmış gerçeklik ve yeni medya olanaklarından faydalanan eserler, oyunlar olmalı.		
Medya okuryazarlığı dersi aktif olarak verilmiyor.	Medya okur yazarlığı dersinin içeriğinin doldurulmalı. Dijital okur yazarlık önemli. Kolektif bir çalışma ile dijital okur yazarlık yaratılabilir. Milli eğitim, emniyet okullarda seminerler vermeli. Pedagogik bir yaklaşımla gençlere bu konuda sosyal medyada eğitimler verilmeli ama korkutmadan.		
İnsanlar yoğun bir şekilde nomofobi yaşamaktadır. Dijital narsizm, ego sörfü, google takibi, stalk, siberhondrig, fotolarıng, facebook depresyonu, internet siniri denilen kavramlar da yine bu iletişim aralarının yoğun şekilde kullanımıyla ortaya çıkmıştır	Sosyal medya depresyon konusunda tedavi amaçlı kullanılabilir. Sosyal medya okur yazarlığı dersi konmalı. Alanla ilgili öğretmenler bu dersi vermeli. Medya okur yazarlığı öğrenimliği verecek lisans bölümleri koyalım. STKlar Sosyal sorumluluk projeleri olarak sosyal medya ve mobil kullanımı konusunda eğitimler konmalıdır. Tübitak bu temalı projelere destek vermeli		

SOSYAL POLİTİKALAR VE HUKUKİ İYİLEŞTİRMELER EYLEM PLANI				
Tespit	İyileştirme Önerisi	İşin Sahibi	Süre	
Emniyet Müdürlüğü ve yasal süreçlerde görev alacak nitelikli eleman eksikliği var (15.000 kadro açığı)	Üniversitelerde nitelikli eleman yetiştirme konusunda yüksek lisans ve sertifika programları açılmalı....	YÖK, Üniversiteler		
Aileler siber güvenlik konusunda bilinçli değil.	Bilinçlendirme ve farkındalık çalışması yapılmalı. Ebeveynler çocukları hangi siteleri ziyaret edebileceğini açıklamalı, kural koymalı, tanımadığı kişilerle girecekleri iletişim konusunda uyarmalı	MEB, Üniversiteler, İlgili Bakanlık, STK		
Maddi Hukuk ile ilgili olarak mevzuat belirsiz ve dağınık, süreçler yavaş ve mağduriyetleri ve suçlu aydınlatma konusu zor. Medyada Çocuğun korunmasına ilişkin yasal düzenlemeler yetersiz.	Yasal mevzuat güncel sorunları kapsayıcı şekilde reforme edilmeli. İnternette site hizmet sağlayıcılarının denetlenmesi konusunda yasal mevzuat geliştirilmeli. Kişisel verilerin korunması konusunda AB mevzuatı ile uyum sağlanmalı. E-tespit uygulamasının kapsamı geliştirilmeli. Medyada Çocuğun korunması kanunun çıkarılması gerekli	MEB, Üniversiteler, İlgili Bakanlıklar ve STK, Adalet Bakanlığı		
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık konusunda MEB in politika anlamında müfredatına medyanın etkileri, siber zorbalık gibi konuları yerleşmesi gerekir	Mevzuat geliştirilmelidir.	MEB		
Çocuklar yaşatları tarafından da siber zorbalığa maruz kalabilir. Çocuk içe kapanma ve intihara kadar sürüklenebilir. Gelişim çağındaki çocukları fiziksel ve psikolojik olarak etkiliyor.	Alle ve çocukları duyarlı hale getirmeliyiz. İlk adım okulda gerçekleşecek. Çocukların bilgisayar başında geçirdiği süreleri denetlemek ve takip etmek gerekli. .			

Sosyal medyada işlenen suçlar, çocuk konusunda çalışıyorlar. İnsanlar bilşim kullanımı konusunda farkındalık taşımıyor.	Youtube'da rastgele videolar sekmesi açık olmasın. Bu konuda bilinçlendirme yapılmalı. Çocuk istisnâsı konusunda bilgilendirme seminerleri yapılıyor, paylaşım sınırlılığı konusunda çocuklar bilgilendiriliyor... İki saatten fazla kesinlikle internette kalmayın		
Sosyal medyada paylaştığımız herşeyi bir veriyi kullanarak bizim hakkımızda bilgi toplanabiliyor. Seçimler manipüle edilebiliyor. Siber riskler teknoloji üreticileri tarafından normalleştiriliyor.	Güvenli internet paketleri çoğalıyor. Anne baba çocuk arasında sağlıklı bir diyalog olmalı. Ne kadar tedbir alırsak alalım, en büyük alınacak tedbir insanın bilinçlendirilmesidir.		
Öğretmenler öğrencilerinin videolarını çekip paylaşıyor. Aynı zamanda sahte haberler de çok fazla var. Haber doğrulanması nasıl gerçekleşeceği bilinmiyor	<i>Öğretmen ve ailelere öncelikli ulaşılmalı. Doğrulama konusunda farkındalık oluşturulmalı.</i>		
Teknolojinin topluma ilişkisi bağlamında yarattığı en büyük sorunlar aile içi ilişkilerin bozulması, sosyal ilişkilerin bozulması.	<i>Şu anda teknolojik evrime sürecindeyiz. Süreç içerisinde toplum kullanım pratiklerine göre sosyal medyayı dönüştürecektir.</i>		
Operatörler üzerinden tespit yapılıyor. E-spor, bilşim suretiyle hırsızlık, dolandırıcılık, kara para aklama yapılıyor. 14-25 arası bu kullanıcılar. E-spor konusunda çok ciddi düzenlemelere ihtiyaç var. E-spor federasyonu kuruldu, birçok düzenleme eksik	Yurtdışında sigorta zorunluluğu var. Biyometrik tanımlama zorunlu tutulmalı ve yaygınlaştırılmalı. CDPR a entegre olması gerekiyor. California eyaleti ile TC hükümeti anlaşma yapmak zorunda. Türkiye kabul etmeli. E-tespit uygulaması var. (Login olunan sitelerde çalışmıyor) E-tespit uygulamasının login olunacak sitelerde çalışması önemli... Türkiye noterler birliği kamu birliği tarafından geliştirilmeli.		

Çocuklar doğadan uzaklaştırıldı. Yetişkinler çocukları doğadan uzaklaştırıyor ve doğa konusunda korkutuyor.	Eğitim müfredatında izcilik, doğa bilimleri, meteoroloji temel dersleri olmalı, çocukları doğanın içerisinde yer alacak aktiviteler yaptırılmalı, beden eğitimi dersi her türlü hava koşullarında yaptırılmalı		
Nefret söylemi suçunun henüz bir tanımı yok. Hakaret suçunun çerçevesi belirlenmeli. Hukuki boyut kapsamında aileler bilgisiz. Sosyal medya özel hayatın gizliliğini ihlal ediyor.	Çocuk tacizi, cinsel istismar, hangi kanun hangi alana cevap veriyor bir kılavuz hazırlanmalı. Hukuki boşluk meselesinin hız konusunda yeni politikalar oluşturulması gerekiyor. Hukukun bu alanda hız kazanması gerekiyor. Çinde "vatandaş puanı" verme uygulaması var. Yeni çıkan cep telefonlarında sensör olacak, yüz ifadelerinden vatandaş puanlanacak. Bu örnek demokrasi açısından sorgulanabilir.		
Siber zorbalık konusunda çalışıyoruz. Sununlar etkili olamıyor. Yaratıcı drama veya oyunlar kullanmaya çalışıyoruz.	Medyanın etkileri konusunda MEB'in politika anlamında müfredatına bunları yerleştirilmesi gerekmektedir. İnternette site sağlayıcıları denetlenmelidir.		

YENİ MEDYA VE AİLE ÇALIŞTAYI

ISBN 978-9752438705

9 789752 438705

İSTANBUL AYDIN
ÜNİVERSİTESİ'NİN
HEDİYESİDİR
PARA İLE SATILMAZ